

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Dana Bartošiková

**Komparativní analýza tzv. hung parlament
na případech Velké Británie a Austrálie po
volbách 2010**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Dana Bartošíková**

Vedoucí práce: **PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

BARTOŠÍKOVÁ, Dana. *Komparativní analýza tzv. hung parliament na případech Velké Británie a Austrálie po volbách 2010*. Praha, 2014. 59 s. + 11 s. příloh, Diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku tzv. hung parliament (parlament bez jednobarevné většiny), který nastal souběžně ve Velké Británii a Austrálii po volbách 2010. V teoretické části jsou představeny stranické systémy zkoumaných zemí, definováno co znamená, když nastane hung parliament a kdy k němu v minulosti došlo. Na základě dvou případových studií voleb 2010 ve Velké Británii a Austrálii dojde k zodpovězení výzkumné otázky: Jaké jsou příčiny hung parlamentu?

Abstract

This bachelor thesis is focused on issue of hung parliament (no single-party majority) which has arisen contemporaneously in Great Britain and in Australia after elections in 2010. In the theoretical part of this thesis the party systems of examined countries is presented, as well as the definition of what happens when hung parliament sets in. According to two case studies of the 2010 elections in Great Britain and Australia the question of the cause of hung parliament is answered.

Klíčová slova

hung parliament; Velká Británie; Austrálie; chování voličů; volby 2010

Keywords

hung parliament; Great Britain; Australia; voting behavior; election 2010

Rozsah práce: 94 707 znaků

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Práce nebyla využita k získání jiného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. 5. 2014

Dana Bartošíková

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Miloši Brunclíkovi Ph.D. za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Institut Politologických studií, Katedra politologie

Projekt bakalářské práce

NÁZEV:

Komparativní analýza tzv. hung parliament na případech Velké Británie a Austrálie po volbách 2010

CÍL:

Vysvětlit, jak dochází v dvoustranickém systému k parlamentu bez jednobarevné většiny tzv. hung parliament na případech Velké Británie a Austrálie po volbách 2010.

CHARAKTERISTIKA:

Bakalářská práce si klade za cíl osvětlit problematiku tzv. hung parliament (parlament bez jednobarevné většiny), který nastal souběžně ve Velké Británii a Austrálii po volbách 2010. Hung parliament, někdy též nazýván balanced parliament, se již v několika případech vyskytl v minulosti. Jde o neobvyklou situaci, kdy ve všeobecných volbách v systému dvou stran nezíská jedna strana absolutní většinu a dochází ke vzniku koaliční vlády s třetími menšími stranami nebo k menšinové vládě. Pokud povolební vyjednávání selže nebo si vláda neudrží důvěru, může dojít k rozpuštění parlamentu a vyhlášení předčasných voleb.

V teoretické části vysvětlím, kdy dochází k hung parliament ve vztahu ke stranicko-politickému uspořádání s větším důrazem na dvoustranický systém a představím situace, kdy k němu v historii došlo. V analytické části se zaměřím na volby 2010 ve Velké Británii a v Austrálii a na základě jejich srovnání se pokusím o vysledování možných společných prvků vedoucích k parlamentu bez jednobarevné většiny. Zdrojem analýzy mi budou výsledky voleb a také kontext politické situace v té době.

VÝZKUMNÉ OTÁZKY:

Jaké jsou příčiny vzniku hung parliament?

Proč došlo k narušení modelu alternace dvou hlavních stran stranou třetí?

Půjde o změnu stranického systému?

STRUKTURA PRÁCE:

1. Úvod – představení tématu

2. Teoretická část

2.1 Teorie stranických systémů

2.2 Vysvětlení hung parliament – historie, kdy a kde k němu v minulosti došlo

3. Analytická část

3.1 Velká Británie

3.1.1 Kontext politické situace

3.1.2 Analýza voleb 2010 – výsledky, statistiky, volební chování

3.1.3 Fungování vlády po volbách

3.2 Austrálie

3.2.1 Kontext politické situace

3.2.2 Analýza voleb 2010 – výsledky, statistiky, volební chování

3.1.3 Fungování vlády po volbách

3.3 Výsledky srovnání

4. Závěr

LITERATURA:

ALLEN, Nicholas a BARTLE John. *Britain at the polles 2010*. London: SAGE 2011, pp. 280. ISBN: 978-1-84920-846-8:

BLICK, Andrew; Stuart WILKS-HEEG. *Governing without majorities: Coming to terms with balanced Parliaments in UK politics*. Democratic Audit General Election Briefing, No.1, (April 2010).pp. 10 Liverpool: Democratic Audit [online]. Dostupný z WWW: <http://www.democraticaudit.com/publications?pagenumber=2> (accessed June 5, 2013)

CURTICE, John. *So What Went Wrong with the electoral System? The 2010 Election Result and the Debate About Electoral Reform*. Parliamentary Affairs 63, no. 4 (October 2010), pp. 623-638. Political Science Complete, EBSCOhost (accessed May 14, 2013)

FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister Principal, c1998, 263 s. ISBN 80-85947-31-5.

GEDDES, Andrew a Jonathan TONGE. *Britain votes 2010*. Oxford: Oxford Journals, Oxford University Press, in association with Hansard Society series in politics and government, 2010, xvi, 302 s. ISBN 9780199603275.

CHYTILEK, Roman a Jakub Šedo. *Volební systémy*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, 237 s. ISBN 80-210-3548-x.

WILLIAMS, Paul. *House Divided: The Australian General Election of 21 August 2010*. Australian Journal of Political Science Vol. No. 2, June 2011, pp. 313-329. Political Science Complete, EBSCOhost (accessed May 14, 2013)

OBSAH:

ÚVOD	10
1. Vymezení výzkumu	11
2. Politické systémy zkoumaných zemí	14
2.1. Spojené království Velké Británie a Severního Irska.....	14
2.1.1. Ústavní rámec	14
2.1.2. Volební a stranický systém	16
2.2. Austrálie.....	19
2.2.1. Ústavní rámec	19
2.2.2. Volební a stranický systém	21
3. Hung parliament	22
3.1. Definice.....	22
3.2. Diskuze o významu HP a jeho dopadu na ústavní systém.....	23
3.3. Přehled hung parliaments ve zkoumaných zemích	25
3.3.1 Velká Británie.....	25
3.3.2 Austrálie	27
4. Příčiny hung parlamentu ve Velké Británii po volbách 2010	28
4.1. Dlouhodobé změny v chování voličů	28
4.1.1. Trend klesající podpory pro dvě hlavní strany	29
4.1.2. Nárůst podpory a reprezentace třetích stran.....	30
4.1.3. Převod hlasů na mandáty a počet <i>marginal seats</i>	32
4.1.4. Volební sklon mezi dvěma hlavními stranami	32
4.2. Krátkodobé vlivy na chování voličů před volbami 2010.....	33
4.2.1. Předchozí vládní období 2005 – 2010	33
4.2.2. Volební kampaň.....	36
4.3. Výsledky voleb.....	37

4.4. Nová vláda	39
5. Příčiny hung parlamentu v Austrálii po volbách 2010	39
5.1. Dlouhodobé změny v chování voličů	39
5.1.1. Trend klesající podpory pro dvě hlavní strany	39
5.1.2. Nárůst podpory a reprezentace třetích stran	40
5.2. Krátkodobé vlivy na chování voličů před volbami 2010.....	40
5.2.1. Předchozí vládní období 2007 – 2010	40
5.2.2. Volební kampaň.....	43
5.3. Výsledek voleb	44
5.4. Nová vláda	45
6. Srovnání hung parlaments v Británii a Austrálii po volbách 2010	46
ZÁVĚR.....	51
POUŽITÁ LITERATURA	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	59
PŘÍLOHY	60

ÚVOD

Parlamentní volby 2010 se ve Velké Británii a Austrálii staly pro mnohé překvapením. Po 36 respektive 70 letech se dolní sněmovny parlamentů obou zemí ocitly bez jednobarevné většiny. Pro dané politické kultury nastala netypická situace, jenž vedla k netypickým řešení. Britové se poprvé od druhé světové války uchýlili ke koaliční vládě, která po šedesáti pěti letech znamenala pro Liberální demokraty návrat do Whitehallu. Osud australské federální politiky se na sedmnáct dní ocitl v rukou šesti poslanců, kteří patovou situaci vyrovnaných sil dvou velkých stran vyřešili ve prospěch Australské strany práce (*Australian Labour Party*). Její menšinová vláda se opírala o pouhé dva hlasy navíc. Povolební dopady na formování vlád jsou zřejmé. Otázkou však stále zůstává, proč došlo ve dvou systémově blízkých zemích ve stejném roce k tak netypické situaci jako je *hung parliament*? Dají se vysledovat společné příčiny, které by ji vysvětlily?

V teoretické části jsou nejprve popsány politické systémy zkoumaných zemí, jejich ústavní rámec, volební a stranické systémy. V druhé kapitole je vysvětlen pojem *hung parliament*, odborná diskuze o jeho dopadu pocházející především z britského prostředí a historické případy, kdy k němu v minulosti došlo.

Analytická část reaguje na hlavní výzkumnou otázku: „*Jaké jsou příčiny vzniku hung parlamentu?*“, kterou ověřuji na dvou případových studiích Velké Británie a Austrálie. Sledované nezávislé proměnné jsou dlouhodobé a krátkodobé faktory, které potenciálně měly vliv na chování voličů při jejich rozhodování. Dlouhodobé faktory jsou klesající podpora dvou hlavních stran a nárůst podpory a reprezentace stran třetích, což odráží postupný proces eroze stranické identifikace (tzv. *dealignment*). Ve studii o Británii je kapitola širší, protože zahrnuje i obecnější charakteristiku jevů a v souvislosti s dlouhodobým volebním trendem je zohledněno fungování britského volebního systému, o jehož změně se již několik let diskutuje. Jako krátkodobé faktory jsou sledovány předchozí vládní období a volební kampaně. Tyto kapitoly jsou pojímány čistě kontextuálně na dokreslení situace před volbami. Na předchozí vládní období je pohlíženo z politického (postavení stran), ekonomického (hlavní ekonomické ukazatele) a morálního (politické skandály) aspektu mající potenciální vliv na rozhodování voličů. Dále jsou stručně představeny výsledky voleb a formování nových vlád. V poslední kapitole jsou porovnány oba případy, zodpovězeny hypotézy a výzkumná otázka.

1. Vymezení výzkumu

Cílem výzkumu je vysvětlit kontext vzniku *hung parliaments* u zkoumaných zemí a po jejich srovnání nalézt vzájemnou podobnost případů.

V projektu bakalářské práce jsem si vytyčila tyto tři výzkumné otázky:

- *Jaké jsou příčiny vzniku hung parliament?*
- *Proč došlo k narušení modelu alternace dvou hlavních stran stranou třetí?*
- *Půjde o změnu stranického systému?*

Těžištěm analytické části je výzkumná otázka: *Jaké jsou příčiny vzniku HP?*, kterou ověřuji na dvou případových studiích voleb 2010 Velké Británie a Austrálie. To, proč došlo ke vzniku hung parlamentu, lze vyvodit především z konkrétních výsledků parlamentních voleb 2010, proto bude zkoumáno, jaké vlivy se podílely na rozhodování voličů.

Sledované nezávisle proměnné jsou dlouhodobé a krátkodobé faktory. Tyto příčiny jsou neměřitelné, ale dá se předpokládat, že jejich existence může mít vliv na výsledek voleb. Viz Příloha A: Schéma potenciální příčin hung parlamentu.

Tabulka č. 1: Sledované nezávisle proměnné

dlouhodobé	krátkodobé
Dealignment, Klesající podpora pro 2 hlavní strany	vládní vs. opoziční strany
Nárůst podpory a reprezentace třetích stran	skandály kampaň

Z hlediska dlouhodobého vývoje chování voličů je potřeba se ptát na sociální změny ve společnosti, skrze které dochází ke změnám ve volebních preferencích. Ty se poté projevují např. oslabení stranické identifikace (*dealignment*), regionalizací podpory apod. Výsledně se promítají do podoby stranického systému.¹ V práci je zkoumáno proč a jestli dochází z dlouhodobého hlediska k poklesu podpory dvou hlavních stran a k nárůstu podpory stran třetích.

Hypotéza č. 1: *V Austrálii nedochází z dlouhodobého hlediska k poklesu podpory dvou hlavních stran a k nárůstu stran třetích, tudíž se to nemůže projevit na výsledné reprezentaci ve Sněmovně. Je tedy udržen dvoustranický formát.*

¹ Důležitou roli také hraje volební systém, který může brzdit proměnu stranického systému.

Hypotéza č. 2: *Dlouhodobé změny britských voličských preferencí jsou tak silné, že se postupně začínají projevovat ve výsledné reprezentaci ve Sněmovně.*

Důležitým faktorem je však i fungování volebního systému, které je potřeba zohlednit. Většinové volební systémy by měly bránit vzniku hung parlamentu, proto je namístě se ptát, zda volební systém funguje tak, jak má nebo ne.

Předpoklad je zřejmý. Británie se vývojem stranického systému odklonila od bipartismu k více pluralitnímu systému, tudíž volební systém vykazuje řadu „anomálií“ (např. v přepočtu hlasů na mandáty, disproporcionalitu, sklon), které vyvracejí Duvergerovu tezi, že FPTP má v případě Británie silnou tendenci produkovat jednobarevné většinové vlády.² Tyto „anomalie“ mohou vést k tomu, že britský volební systém bude mít tuto tendenci slabší a bude spíše docházet k větší pravděpodobnosti vzniku hung parlamentu.

Hypotéza č. 3: *Vítězná Konzervativní strana byla skrze volební systém znevýhodněna, a proto nezískala většinu ve Sněmovně, tudíž v případě jejich nejvyššího volebního zisku jako celkového nejvyššího zisku v daných volbách může docházet ke vzniku HP.*

Hypotéza č. 4: *Předpokladem FPTP je odrazování od volby třetích stran a jejich následná podreprezentace. Navzdory tomu dochází k nárůstu reprezentace třetích stran a tedy ke zvýšení pravděpodobnosti vzniku HP.*

V případě australského volebního systému *alternative vote* předpokládám, že volební systém nevykazuje na rozdíl od britského anomálie, které by snižovaly vysokou pravděpodobnost dosažení jednobarevné většiny. Příčiny vzniku HP tedy budou spíše v krátkodobých nebo dlouhodobých vlivech na chování voličů (**Hypotéza č. 5**).

Volby jsou jednorázovým aktem v určité době a na určitém místě, lze tedy předpokládat, že jejich výsledek bude ovlivněn zejména krátkodobými vlivy tj. kontextem situace. Často jsou pojímány jako „vyúčtování“ s předchozí vládou, je tudíž na místě rekapitulovat vládní úspěchy a neúspěchy, ekonomické změny, politické skandály a postavení ostatních stran v předchozím období. Neopomenutelné je i předvolební politické klání skrze volební kampaně. V nich hrají důležitou roli především média, která zprostředkovávají a do jisté míry ovlivňují veřejný obraz kandidátů.

² Je to dáno tím, že první v cíli je odměněn tak, aby získal většinu mandátů ve sněmovně k zajištění vlády. To se ale v případě voleb 2010 nestalo. Konzervativní strana zvítězila, ale nezískala většinu.

Hypotéza č. 6: *V obou zkoumaných případech lze zaznamenat, že v kontextu situace tj. předchozím vládním období a volební kampani došlo k nečekaným událostem, které mohly ovlivnit chování voličů.*

Jednotlivé případové studie mají stejnou strukturu. Nejprve jsou zohledněny dlouhodobé změny ve voličském chování, které se projevují ve vývoji stranického systému. Poté krátkodobé faktory, kde na začátku je rekapitulace předchozího vládního období, dále volební kampaň, výsledky voleb a výsledná nová vláda.

Na základě zde vytyčených zkoumaných prvků dojde také k zodpovězení i druhé výzkumné otázky: *Proč došlo k narušení modelu alternace dvou hlavních stran stranou třetí?* Mezi hlavní ukazatele mi bude pokles podpory hlavních stran a nárůst reprezentace stran třetích. Pokud se potvrdí hypotéza č. 1, v případě Austrálie bude zbytečné se touto otázkou zabývat.

Na poslední výzkumnou otázku *Půjde o změnu stranického systému?* je velice těžké odpovědět, aniž bych se neuchýlila k prognóze do budoucnosti. Zřejmě však je, že britský stranický systém je v určité fázi vývoje, takže je obtížné říct, zda *hung parliament* je začátkem nějakého nového vývojového stádia nebo pouze projevem toho současného. V případě Austrálie je stranický systém konstantní. Pokud bych zohlednila poslední volby 2013, které opět navrátily parlament k jednobarevné většinové vládě, řekla bych, že australský *hung parliament* byl ojedinělou situací, kdy na základě vyrovnané voličské preferenci u obou hlavních stran došlo k jejich vyrovnanému zastoupení v parlamentu, takže nepředpokládám, že by volby 2010 znamenaly změnu stranického systému. Vzhledem k obsáhlému zkoumání příčin HP se více touto výzkumnou otázkou nezabývám.

2. Politické systémy zkoumaných zemí

V této kapitole jsou stručně představeny politické systémy Velké Británie a Austrálie z hlediska ústavního rámce a volebního a stranického systému.

2.1. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Britský politický systém vychází z jedinečného kontinuálního vývoje při formování institucí a mocenských vztahů. Je považován za nejstarší funkční demokratický systém. Jedná se o klasický příklad konstituční parlamentní monarchie, pro niž je typická návaznost na tradici, která se projevuje např. nepsanou ústavou. [Říchová 2009: 97-98]

2.1.1. Ústavní rámec

Konstituční parlamentní monarchie se začala formovat od 18. století³ postupným delegováním pravomocí panovníka na premiéra resp. kabinet, rozšiřováním volebního práva, koncentrováním moci do dolní komory (*House of Commons*) před reprezentativní nevolenou horní komorou – Sněmovnou Lordů (*House of Lords*) tak, že došlo k vytvoření moderní parlamentní zastupitelské demokracie s mimořádným postavením premiéra, jedná se o tzv. premiérský (kabinetní) systém. Premiér (*Prime Minister*) stojí v čele kabinetu jako *první nad nerovnými*.⁴ Je předsedou své strany v parlamentu i v zemi. Nemá pevně stanovené funkční období [Sartori 2011: 112-113, Říchová 2009: 102].

Panovník⁵ má v konstituční parlamentní monarchii pouze reprezentační funkce. Jde o osobu nepolitického charakteru, která formálně disponuje řadou pravomocí, ale vzhledem k zvyklosti je nevykonává. Jeho hlavní pravomocí je jmenování premiéra. Obvykle se jedná o předsedu politické strany, který získal absolutní většinu (nebo účinnou kontrolu) ve sněmovně a je v reálu schopen sestavit vládu. V případě, že tak není, vybírá panovník z různých kandidátů, koho jmenuje premiérem.⁶ [Říchová, 2009: 108-109] Kabinet je nejvyšší výkonná složka, uplatňuje se zde princip kolektivní

³ Za historický počátek formování britského parlamentarismus je považována Velká listina svobod (*Magna Charta Libertatum*) z roku 1215, která kodifikovala vztah mezi panovníkem, šlechtou, městy a církví. [Říchová 2008: 98]

⁴ blíže viz Sartori, G: *Srovnávací ústavní inženýrství zkoumání struktur, podnětů a výsledků* (2011)

⁵ Královna Alžběta II. korunována 2. června 1953.

⁶ Nastalo v letech 1957, 1963 a v únoru 1974 [Říchová 2009: 123]

odpovědnosti, premiér respektuje rozhodnutí většiny. Je tvořen nejvýznamnějšími ministry a členy vlády, také předsedou dolní sněmovny (*Speaker*). Kabinet je závislý na důvěře poslanecké sněmovny a jeho členové jsou zpravidla členy parlamentu, tzn. oddělení legislativy a exekutivy je pružné. Vláda (*Government*) je jmenována panovníkem na návrh premiéra. Jako celek se neschází a nevydává žádné rozhodnutí, podporuje výkon moci a iniciuje legislativu, také je zprostředkovatelem ve vztahu k zájmovým skupinám a neziskovým organizacím [Říchová, 2009: 108-109].

Britský parlament je nejvyšší zákonodárná moc. Sartori [2011: 185] jej řadí k slabému (asymetrickému) bikameralismu.⁷ Parlament není omezen ze strany soudů a může schvalovat retrospektivní zákony. Dolní komora je tvořena 650 členy (*MPs*) zvolených ve všeobecných volbách. Členové největší nevládní strany tvoří tzv. *Opozici jejího veličenstva*.⁸ Jednotliví MPs povětšinou dodržují stranickou disciplínu, tj. hlasují dle rozhodnutí ve straně. Předseda dolní komory (*Speaker*) je významnou autoritou. Po nástupu do funkce se vzdává své stranické příslušnosti a funkci vykonává neomezeně dlouho dobu.⁹ Předseda, řídí a zasahuje do jednání ve sněmovně.

Horní komora parlamentu (*House of Lords*) je nevolenou komorou, která má okolo 760 členů především z řad šlechticů a duchovních. Od roku 1911 nemá absolutní právo veta a zákon může vetovat pouze třikrát. V průběhu posledních patnácti let došlo k významným organizačním změnám např. zavedení funkce předsedy - *Lorda Speakera*¹⁰ [Říchová 2009: 125-129; parliament.uk.] Regionální legislativní opatření zajišťují jednotlivé autonomní zákonodárné instituce – skotský parlament, národní shromáždění ve Walesu a národní shromáždění Severního Irska¹¹. Přenesení pravomocí

⁷ Někdy řazen až k extrémně slabému dvoukomorovému systému hraničící s unikameralismem. [Sartori 2011: 189] Naopak významu druhé komory se zastává Meg Russell (2013), která vidí v uskutečnění reformy oživení bikameralismu a horní komoru jako aktivnějšího hráče, než se předpokládá.

⁸ Blíže k základním modelům opozice např. Novák [1997: 222-239].

⁹ Ve volebním obvodu, kde kandiduje Speaker, je tradicí, že opoziční strany nenavrhují do tohoto obvodu své kandidáty. Speaker ve volbách nevede kampaň na politické téma, ale usiluje o znovuzvolení. [Office & Role of Speaker, parliament.uk]

¹⁰ Je nepolitický, volen na dobu pěti let maximálně dvě funkční období po sobě a má menší pravomoci než *Speaker*, například nemůže zasahovat do jednání. [Říchová 2008: 114-115]

¹¹ Do pravomocí regionálních parlamentů spadá např.: oblast zemědělství, zdravotnictví, školství, životní prostředí. Jedná se o tzv. *devolved matters*, oblasti s přenesenou působností na regionální parlamenty. Britské *reserved matters*, jsou jim nadřazené např.: obrana, zahraniční politika, obchod a průmysl. [Devolved and reserved matters explained, scottish.parliament.uk]

britského parlamentu na regiony je označováno jak proces devoluce. Jednotlivé autonomní parlamenty mají různou úroveň moci, ale kroky Westminsteru jsou jim nadřazené. [Devolved Parliaments and Assemblies, parliament.uk] Regionální parlamenty se od britského liší např. volebním a stranickým systémem.

2.1.2. Volební a stranický systém

Britové k volbě do dolní komory parlamentu využívají většinový volební systém, tzv. prvního v cíli (*First Past The Post*) někdy označován jako *plurality system*. Jedná se o jednokolový systém s kategorickým hlasem.¹² Volí se v jednomandátových obvodech¹³ (650 tj. podle počtu volených MPs), kde ke zvolení stačí nejvyšší dosažený počet hlasů – tj. relativní většina. Jde o jednoduchý styl hlasování, kdy volič má jeden hlas, který udělí jednomu konkrétnímu kandidátovi [Lebeda 2011: 604-605]. V praxi však dochází k značnému rozdílu mezi počtem odevzdaných hlasů dané politické straně a počtem křesel, které strana obsadí v parlamentu. Jde o určitou disproporcionalitu, která vzniká „propadáním“ hlasů těch kandidátů, kteří v daném obvodě nezvítězí, takže tyto hlasy se nepromítnou do zastoupení v parlamentu [Říchová 2008: 128-129]. S tím souvisí i chování voličů, kteří buď raději volí toho kandidáta, který má větší šanci se do parlamentu dostat, nebo naopak dochází k poklesu volební účasti, protože volební systém jim neumožní reflektovat jejich zájmy. Hovoří se o tzv. psychologickém efektu¹⁴ volebního systému [Hloušek a kol. 2011: 165; Říchová 2008: 129].

Většinový volební systém podle teorie má schopnost podporovat dvoustranický systém, který je dosažený za cenu podrepräsentace třetích stran¹⁵. Sartori [2011: 57] jej řadí k *silným volebním systémům*, tj. těm se silným reduktivním účinkem (omezující počet relevantních stran). Tento volební systém podporuje vznik systému dvou stran, v němž jedna strana vytváří jednobarevnou většinovou vládu a druhá alternativu k této

¹² Kategorický hlas je nepřenositelný a nelze stanovit žádné pořadí mezi kandidáty. Opakem je ordinární hlas, který určuje preferenci kandidátů. Je typický např. pro alternativní hlasování (*Alternative Vote*) v Austrálii. [Lebeda 2011: 608]

¹³ Mají rozdílnou velikost do počtu obyvatel. Jde o určitý kompromis mezi geografii a osídlením. [Říchová, 2008: 131]

¹⁴ Formuloval ho M. Duverger ve svých zákonech jako „odrazování od volby menších stran“. [Hloušek a kol., 2011: 165]

¹⁵ Duvergerův „mechanický efekt“ volebního systému, který redukuje počet stranických aktérů. [Hloušek a kol., 2011: 165]

vládě, ale v případě koncentrace voličů třetích stran¹⁶ je dvoustranický formát neudržitelný [Hloušek a kol. 2011: 166]. Podrobněji o účincích tohoto volebního systému pojednává např. Chytilík et al. [2009: 113-114].

Vliv na prvopočátky formování stranické politiky v Británii má výsledek Slavné revoluce z roku 1688, kdy došlo k prvotnímu etablování parlamentního pluralismu tj. politickému boji mezi whigy a torye. S postupným zmasověním politiky, strukturalizací konfliktní linie v důsledku národní a průmyslové revoluce, rozvojem stranických organizací a rozšiřování volebního práva došlo k etablování moderního stranického systému. [Chytilík 2005: 60] Podle Sartoriho [2005: 206] se nedá hovořit o celostátním systému před rokem 1885.¹⁷ Poslední desetiletí 19. století je charakteristické soupeření dvou bloků – liberálů a irských nacionalistů (Irská parlamentní strana) s konzervativci a liberálními unionisty. Hlavním politickým tématem té doby byl požadavek znovustanovení irského parlamentu (tzv. Home Rule) ze strany irských nacionalistů, které vyústilo v teritoriálně diskontinuitní vývoj irské periferie.¹⁸ [Chytilík 2005: 60, 63-64]

Postupná politická mobilizace dělnických vrstev, která v konečné podobě znamenala vznik nové celostátní politické strany - Labour Party, proměnila dosavadní charakter stranicko-politické soustavy a zaujala dřívější postavení liberálů (probíhalo v letech 1905-1935). Tuto změnu popsal Duverger na základě mechanismu *fúze a dezerce*, kdy v prvním případě dojde k absorpci malých stran velkými (splynutí konzervativců s liberálními unionisty – rok 1912), a ve druhém k dezerci voličů malých stran ke stranám větším. [Chytilík et al. 2009: 119]

Období po první světové válce do konce druhé světové války je označována jako „provizorní tripartismus“ konzervativců, labouristů a liberálů. Je charakteristické existencí nesoutěživých celonárodních předvolebních aliancí (1918, 1931, 1935) a situací kdy žádná strana nebyla schopna získat vládní většinu (1923 - menšinová vláda labouristů s podporou liberálů vydržela jen do roku 1924; 1929 – menšinová vláda

¹⁶ U Sartoriho [2011: 59] je důležitý *rozptyl* voličů tzv. třetích stran, zda jsou rozptýleni nebo se koncentrují do několika obvodů.

¹⁷ Změna volebního systému na FPTP. Do roku 1885 se volilo pomocí neomezeného hlasování v dvoumandátových až čtyřmandátových obvodech. [Chytilík et al. 2009: 119]

¹⁸ V roce 1920 vyvrcholilo přijetím *Act of Ireland* – vytvoření Svobodného státu Irsko. Stalo se tak v důsledku vítězství radikální republikánské strany *Sinn Féin* ve volbách v roce 1918 v Irsku. [Chytilík 2005:65]

labouristů s podporou liberálů v DS a konzervativců v HS do roku 1931) [Chytilek 2005: 66, 72]

Období let 1945 – 1970 lze charakterizovat jako éru klasického (čistého) bipartismus, kdy se střídaly vlády labouristů s konzervativci. Pro tuto éru se vžil pojem tzv. *butskellismu*, kdy dostředivá konsensuální politika stran vedla k pravolevému sblížení, projevila se například společnou keynesiánskou hospodářskou politikou. Změna nastala až s vládou konzervativce Edwarda Heatha, který se pokusil o neoliberalní zásah do ekonomiky a o demontáž sociálního státu což přineslo střety s odbory a vlnu sociálního neklidu. Eroze v dostředivé logice politické soutěže a nespokojenost s oběma stranami vedla k znovuoživení liberálů. Důležitou změnu přineslo i suspendování severoirského parlamentu v roce 1972, kdy konzervativci se nemohli spoléhat na spojení s Ulsterskou unionistickou stranou, také dalším podstatným faktorem byla volební mobilizace regionalistických formací - Skotské národní strany (SNP) a velšské strany Plaid Cymru (PC). Situace vyvrcholila ve volbách 1974, kdy vznikla menšinová labouristická vláda (*hung parliament*), která z hlediska stranického systému narušila čistý bipartismus. [Chytilek 2005: 67-68]

Po roce 1974 se o britském systému dá hovořit podle Blondelovy klasifikace jako o systému dva a půl strany než o čistém bipartismu¹⁹. [Webb 2000: 9] V souvislosti s nastalou změnou patří mezi typické znaky snižující se stranická loajalita voličů (*electoral dealignment*), způsobená zvyšováním soutěživosti voleb na úrovni obvodů, a také tehdejší sociální změny, které rozvolnily vztah mezi politickými stranami a třídní příslušností (*class dealignment*). Po únorových volbách 1974 vznikla slabá labouristická vláda s těsnou většinou podporovaná liberály, která vydržela do roku 1979. Vítězství Margaret Thatcherové a období vlád konzervativců přineslo u labouristů větší posun doleva a odtrhnutí pravicového křídla a založení *Social Democratic Party* (SDP), která splynula s liberály do dnešních *Liberal Democrats* (LIB). [Chytilek 2005: 69] Vítězství labouristů v devadesátých letech a politika *New Labour* přinesla významné institucionální změny, především zahájení procesu devoluce, které zvýraznilo tendence k znovuetablování systému predominantní strany. [Chytilek 2005: 70] V současnosti se

¹⁹ Autor zde uvádí 3 podstatné změny vedoucí ke změně systému: 1. pokles celkového zisku hlasů hlavními stranami z 90,3 % (1945-70) na 74,8 % (1974-97); 2. stupeň volební nerovnováhy mezi hlavními stranami z 3,9% na 8,2%; 3. nárůst podpory třetím menším stranám - liberálům a regionálním stranám na jejich území. Blíže viz [Webb 2000: 9].

dá uvažovat o britském systému jako o upadajícím dvoustranickém systému nebo vznikajícím multipartismus [Chytilík 2005:70; Blick, Wilks-Heeg 2010: 6]

2.2. Austrálie

Australský politický systém vzhledem ke koloniální historii vychází z westminsterského modelu²⁰, v některých případech má však svá specifika, jde o určitou jeho modifikovanou podobu. Z perspektivy britského kolonialismu začínají dějiny Austrálie jejím objevením na konci 18. století a původně tzv. *terra nullius* byla využívána jako trestanecká kolonie. Až v polovině 19. století vlivem koloniálního nacionalismu došlo k postupnému osamostatňování, které vyústilo v nezávislý stát. Vzhledem k problematické dějinné identitě a k vyrovnávání se s kontroverzní otázkou křiv na původním obyvatelstvu Aboriginců, je právě tato kapitola australských dějin do současnosti stále citlivým politickým tématem.²¹

2.2.1. Ústavní rámec

Austrálie je konstituční monarchií se statusem britského dominia v rámci Commonwealth Realm. Je federací ze šesti států a dvou teritorií²². Do její správy také patří šest zámořských teritorií, které nemají zastoupení ve federálním parlamentu. Politický systém je odvozen z britského vzoru, důležitou roli zde hraje tradice a nepsané zvyklosti. V Austrálii na rozdíl od Velké Británie platí od roku 1901 psaná ústava.

Formálně je výkonná moc dle ústavy v rukou panovníka²³, který je zastupovaný generálním guvernérem²⁴. Funkce panovníka je dědičná a symbolická. Reálné politická moc je v rukou premiéra a kabinetu. Jde o převzatou britskou tradici, protože ústava se o ní nezmiňuje. Obdobně jako v Británii se stává premiérem předseda strany, který získal po volbách většinu ve Sněmovně reprezentantů. Pokud tak nenastane, rozhodnutí

²⁰ Vychází z Lijphartovy klasifikace modelů demokracie. Blíže viz [Lijphart 1984: 4-9]

²¹ blíže k historii Austrálie např. Macintyre [2013]

²² Jižní Austrálie; Nový Jižní Wales; Queensland; Tasmánie; Victoria; Západní Austrálie; Severní teritorium; Teritorium hlavního města

²³ královna Alžběta II. od roku 1973 má oficiální titul „Královna Austrálie a jejích dalších dominií a teritorií“ [Šanc 2007: 40]

²⁴ Jmenován panovníkem pouze se souhlasem australského premiéra. V současnosti se vybírají guvernéři z rodilých Australanů, v minulosti to bývali Britové. Jeho moc je symbolická a není nijak omezována ze strany panovníka nebo britské vlády. [Šanc 2007: 40-41]

je na guvernérovi, ten může jmenovat premiérem předsedu jiné politické strany, který má větší šanci na sestavení vlády nebo dojde k rozpuštění parlamentu [Šanc 2007: 40-41].

Premiér řídí kabinet, je poradcem generálního guvernéra, rozhoduje o rozpuštění parlamentu a reprezentuje stát navenek. Kabinet je tvořen několika federálními ministry, očekává se loajalita k rozhodnutí celku. Federální ministři Austrálie na rozdíl od Británie netvoří kolektivní orgán tj. vládu. Formálně podle ústavy je součástí výkonné moci Federální výkonná rada (*Federal executive council* – FEC). Jde o kolektivní orgán sdružující ministry, který funguje jako poradní sbor guvernéra. V praxi se nepodílí na vytváření vládní politiky, ale předkládá dokumenty k podpisu guvernérovi. Parlament na ní může delegovat legislativní pravomoc, v tom případě se přijatá usnesení stávají po podpisu guvernéra závazným nařízením (*regulations*) [Šanc 2007: 42-45].

Zákonodárná moc je zajištěna federálním parlamentem, který podle ústavy je tvořen panovníkem (resp. guvernérem), Sněmovnou reprezentantů a Senátem. Na rozdíl od britského asymetrického modelu bikameralismu je australský federální parlament ve vztahu komor silný (symetrický) dvoukomorový systém tzn., komory se mohou navzájem vetovat²⁵ [Sartori 2011: 186] Sněmovna reprezentantů (*People's house; House of Government*) má 150 členů volených na tři roky. Předsedá jí Speaker, který je zpravidla členem vládní strany, po zvolení je nadstranický a běžně nehlasuje, pouze pokud jsou výsledky hlasování nerozhodné. Vláda je závislá na podpoře Sněmovny. [Šanc 2007: 46-47] Na rozdíl od Británie je australský federální Senát volenou horní komorou, která reprezentuje státy Australského svazu. Celkový počet senátorů je 76. V jednotlivých státech se volí po 12 senátorech na 6 let, teritoria volí 2 senátory na 3 roky. Každé tři roky se volí polovina senátorů pomocí systému jednoho přenosného hlasu (*single transferable vote*)²⁶. Předseda senátu (*President of Senate*) hlasuje s ostatními senátory a nemá rozhodující hlas [Šanc 2007: 47, 50].

Legislativu na úrovni států a teritorií zajišťují jednotlivé státní parlamenty. Federální mandáty jsou neslučitelné se státními [Šanc 2007: 49, 51].

²⁵ Sartori [2011: 187] připomíná rok 1975, kdy labouristé měli většinu ve Sněmovně a koalice liberálů a agrárníků ji měla v Senátu, který odmítl schválit rozpočet a donutil tak labouristy k rezignaci. Nebýt zásahu guvernéra šlo by o značnou ústavní krizi, která byla způsobena právě stejnou silou obou komor.

²⁶ Ne vždy tomu tak bylo. V letech 1901-1949 se volilo většinovým volebním systémem (FPTP – 1901-1918; 1919-1948 preferenční systém) [Šanc 2007: 50]

2.2.2. Volební a stranický systém

V Austrálii je od roku 1924²⁷ zavedena povinná volební účast na federální i státní úrovni pro všechny občany starší 18 let.²⁸ Do Sněmovny reprezentantů se volí systémem alternativního hlasování (*alternative vote system*).²⁹ Jde o jednokolový většinový systém s ordinárním hlasem. Volič určuje pořadí jednotlivým kandidátům (první, druhý, třetí...) v jednomandátových obvodech tak, aby kdyby v případě nezískání absolutní většiny pro jednoho kandidáta se hlasy od kandidáta s nejmenším ziskem hlasů přerozdělily podle preferencí³⁰ na další kandidáty do té doby, dokud jeden z nich nezíská nadpoloviční většinu. Jde o mechanismus, který zabraňuje zbytečnému propadání hlasů. [srov. Lebeda 2011, Chytilík et al. 2009] Tento volební systém má vliv na vytváření třístranického formátu v kombinaci s bipartistickým mechanismem fungování.³¹

Na začátku 20. století byl stranický systém Austrálie rozdělen dle pravolevého spektra, který reprezentovali Národní strana a labouristé (ALP). Po roce 1917 v období agrární krize se projevilo štěpení město-venkov a na politické scéně se objevily pravicové strany hájící zájmy zemědělců. Právě štěpení hlasů v pravicovém táboře prospívalo socialistické APL. V roce 1918 Národní strana, když ovládla Sněmovnu, prosadila změnu volebního systému z FPTP na povinné alternativní hlasování. To vedlo k preferenční výměně hlasů uvnitř pravicového tábora, která znamenala, že nedojde k tříštění hlasů a k postupnému nárůstu vlivu pro třetí stranu, budoucí Stranu venkova. Od dvacátých let minulého století se dle štěpící linie zachoval formát tří táborů agrárního, socialistického a antisocialistického. Úzká spolupráce antisocialistů a agráriků proti socialistům vedla k ustanovení dvoustranického systému stran, jenž je patrný dodnes. Mezi další důležité institucionální zásahy, které se projevily na formování australského stranického systému, patří změna volebního systému do horní komory v roce 1949 z AV na STV, což znamenalo nárůst nových subjektů do systému

²⁷ Pro původní obyvatele až od roku 1984.

²⁸ viz. Commonwealth Electoral Act 1924.

²⁹ Název se různí. V USA je známý jako *systém okamžitého rozhodujícího utkání* (instant runoff voting) v Austrálii jako *preferenční hlasování* a v Evropě se občas označuje jako *australské hlasování*. [Chytilík et al. 2009: 126]

³⁰ podle druhé preference, v dalším kole podle třetí, dále čtvrté, x-té do doby konečného přerozdělení.

³¹ Účinky AV na stranický systém se zabývají např. teoretikové B. Reilly a D. Horowitz. Blíže viz [Chytilík et al. 2009:130-138]

právě skrze horní komoru,³² a institucionalizace doporučení politických stran jak volit (*how to vote cards*).³³ [Chytilék et al. 2009: 133-138] Průnik nových stran³⁴ do stranického systému však nenarušil původní model tří stran, které na federální úrovni hrají prim, a to *Australian Labour Party* ALP (labouristé), *Liberal Party of Australia* LPA (anitsocialistický tábor, původní Národní strana) a *National Party of Australia* NPA (agrární tábor, původní Strana venkova). Zachován je i dvoustranický systém stran, protože liberálové a Národní strana pravidelně vládou v koalici, popřípadě spolu spolupracují v rámci opozice [Šanc 2007: 51].

3. Hung parliament

3.1. Definice

Hung parliament označuje situaci, kdy v dvoustranickém systému nezíská jedna politická strana většinu v parlamentu (*No Overall Control*), respektive dolní komoře, takže nelze vytvořit jednobarevnou většinovou vládu a tudíž to vede k alternativnímu řešení – menšinové nebo koaliční vládě, popřípadě to může vyústit v předčasné volby. Tato situace nejčastěji nastává po volbách, ale může k ní dojít i v průběhu vládního období z důvodu doplňovacích voleb nebo dezerce MPs.

Hung parliament není pro dvoustranický systém příliš typický. Pro vícestranické systémy je naopak přirozenou součástí systému, a v jejich případě hovoříme o tzv. *balanced parliament* neboli vyváženém parlamentu.

Výraz *hung parliament* se do poloviny sedmdesátých let minulého století ve Velké Británii nepoužíval, protože parlament bez jednobarevné většiny byl běžnou záležitostí. Poprvé se tento výraz objevil v článku Simona Hoggarta v novinách *The Guardian* čtyři měsíce po parlamentních volbách v roce 1974. Volební situace byla zpočátku označována jako „*balance of power position*“, „*deadlock situation*“ nebo

³² Jak již bylo řečeno, vzájemná symetrická síla komor dává prostor k „vydírání“. Od 70. let některé strany v rámci horní komory si zajišťovaly svoji relevanci právě díky výměně preference velké strany za ústupky v oblasti policy. [Chytilék et al. 2009: 137]

³³ Strana vydá svým voličům předpřipravené pořadí preferencí jednotlivých kandidátů v daném volebním obvodu.

³⁴ např. Democratic Labour Party (DLP), Australian Democrats (AD), Australian Greens, Family First Party (FFP)

„*stalemate general election*“. Až o čtyři roky později byl výraz použit v dolní sněmovně při projevu poslance Kevina McNamara z 6. března 1978. Do běžného používání v médiích a v parlamentu se dostal až v polovině 80. let. Frekvence výrazně vzrostla právě po posledních volbách v roce 2010, kdy webová stránka *The Guardian* v prvních třech měsících po volbách obsahovala přes 200 citací, zatímco ty samé noviny v letech 1974-1977 jej použili jen jednadvacetkrát.

Zdá se, že výraz bylo odvozen od amerického označení „*hung jury*“, které se používá v soudnictví, když porota se jednomyslně nedokáže shodnout na verdiktu a je rozpouštěna a místo ní usedne jiná a soudní proces se opakuje znovu. Právě proto se britští komentátoři uchýlili k výrazu *hung parliament*, když bylo zřejmé, že předseda menšinové labouristické vlády z roku 1974, Harold Wilson, rozpustí parlament a vyhlásí nové volby [Blick, Wilks-Heeg 2010: 2-3].

3.2. Diskuze o významu HP a jeho dopadu na ústavní systém

Problematika používání výrazu *hung parliament* v politologii je zřejmá vzhledem k mediálnímu původu pojmu a jeho zatížení negativní konotací. Jak již bylo řečeno výše, výraz vznikl za „neřešitelné“ situace v roce 1974, ale v případě roku 2010 nešlo o zablokování parlamentu, ale o ustanovení akceschopné koaliční vlády. Podle současných trendů se Británie bude do budoucna muset vyrovnat s minimálně častější pravděpodobností jeho výskytu, takže někteří autoři např. Huges [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 5] Blick a Wilks-Heeg [2010: 9] navrhuje, aby se místo *hung* používalo jiné označení např. *balanced parliament*. Přístup k pojmosloví odráží i samotnou diskuzi odborníků a jejich názory na vhodnost situace v britském prostředí, které bylo po dlouhou dobu koaličním a menšinovým vládám systémově vzdáleno.

Názory na HP se diametrálně liší. Jedni v něm spatřují nejistotu v tradičně stabilním systému, druzí naopak jej hájí jako možnou příčinu oživení zájmu o politiku a jako cestu k reprezentativnější formě vlády. Negativně se k němu staví např. Jenkins a Norton, kteří tvrdí, že HP dává prostor k ovlivňování politiky ze strany menších stran či skupin, aniž by k tomu měly nárok ve formě většinového mandátu. Naopak Hughes v HP spatřuje reflexi přání voličů ve více pluralitní reprezentaci. [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008:5-6]

Ať již samotná existence *hung parliamentu* je považována za pozitivní nebo negativní, v praxi hlavním těžištěm „problému“ je vyrovnat se s jeho dopady na ústavní

system ve snaze zajistit zivotaschopnou vládu. V případě Británie, která nemá psanou ústavu a řídí se zvyky a precedenty v otázce ustanovování vlád, nedostatek formálních pravidel může situaci značně zkomplikovat.

Panovník podle zvyklosti požádá tu osobu k sestavení vlády, která nejlépe dokáže zajistit podporu ve Sněmovně. V případě nejasného výsledku to tedy nemusí nutně znamenat, že vyzve leadera strany, který má většinu, nabízí se i jiní, kteří mohou skrze uzavření koalice nebo získání podpory od jiných stran tomuto předpokladu také vyhovovat. Během 20. století však nikdy nedošlo k situaci, že by byl vyzván leader druhé největší strany. Tento zvyk nadále trvá a i z hlediska ostatních politických stran zvláště liberálů byla přijata podpora pro vítěznou stranu, konzervativce, navzdory větší blízkosti k labouristům [Paun, Hazel (ed.) 2010: 215; Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 18].

Ve výhodnější startovní pozici může být politická strana, která ve volbách obhájí svůj vládní mandát, protože nemá povinnost odstoupit z úřadu do té doby, dokud proti ní nestojí jasná většina ve Sněmovně. To znamená, že v případě nejasností může nadále fungovat jako úřednická vláda. Stalo se tak i v únoru 1974, když Edward Heath zůstal v úřadě o tři dny déle, než uznal svoji porážku [Paun, Hazel (ed.) 2010: 215]. Úřednická vláda se nesmí uchýlit k politicky kontroverzním rozhodnutí. V případě delšího vládního období nebo nenadálých situací může být toto vymezení problematické [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 21]. Bogdanor dodává, že *hung parliament nemusí vést k ústavní krizi, ale může vést k politické krizi, jejíž řešení spočívá pouze v rukou politiků nikoliv panovníka. Hung parliament pouze činí transparentnější základní princip vlády (...), vláda závisí na důvěře parlamentu.* [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 25]

Obdobně je tomu i v Austrálii. Psaná ústava se totiž nezmiňuje jak řešit situaci, kdy federální parlament je bez většiny jedné strany, takže se postupuje podle zvyklosti. Úřadující premiér jako poslední člověk disponující důvěrou Sněmovny má právo zůstat v úřadu a otestovat si, zda v novém jejím složení získá podporu nebo ne. [Horne 2010]. Vzhledem ke zkušenosti ze státních parlamentů je častějším řešením menšinová vláda podpořená dohodami o důvěře.

3.3. Přehled hung parlaments ve zkoumaných zemích

3.3.1 Velká Británie

Za posledních sto let došlo ve Velké Británii na celobritské úrovni k jedenácti případům vzniku *hung parliament*, které v sedmi případech vyústily v menšinovou vládu, z toho dvě vznikly v průběhu vládního období, a ve čtyřech případech ve vládní koalici.

Tab. 1 : HP ve Velké Británii za posledních 100 let

Období	Politická strana	Vláda
leden 1910	Liberálové	Menšinová
1910 - 1915	Liberálové	Menšinová
1915 - 1922	Liberálové – Konzervativci	Koalice
1924	Labouristé	Menšinová
1929 - 1931	Labouristé	Menšinová
1931 - 1940	Konzervativci (dominant.)	Koalice
1940 - 1945	všechny strany	Koalice
únor 1974	Labouristé	Menšinová
1976 - 1979	Labouristé	Menšinová (v průběhu)
1997	Konzervativci	Menšinová (v průběhu)
2010	Konzervativci - Liberálové	Koalice

zdroj: [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 7]

Hung parlament byl před druhou světovou válkou v britském kontextu běžnou součástí systému. Až po roce 1945 se systém na 29 let ustálil ve formě čistého bipartismus, a proto není divu, že tehdejší „šok“ z roku 1974 si vysloužil toto negativní označení. Na rozdíl od jiných zemí inspirovaných westminsterským systémem (Wales, Skotsko, Kanada, Nový Zéland) je v jejich případě HP běžnější záležitostí a každá země má své vlastní zkušenosti s jeho řešením. Ve Velké Británii vznikly menšinové vlády z voleb v lednu 1910, v prosinci 1910, v prosinci 1923, v květnu 1929 a v říjnu 1974. V průběhu vládnoucího období k nim došlo v dubnu 1977 a v únoru 1997 [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 1]. Menšinové vlády vznikaly častěji než koalice a to z toho důvodu, že v britském politickém systému není potřeba, aby vláda měla důvěru

sněmovny a tudíž zde není takový tlak k vytváření vládních koalic [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008:19].

Po volbách v lednu a prosinci 1910 měla menšinová vláda liberálů podporu ze strany labouristů a irských nacionalistů do přijetí třetího irského zákona Home Rule v roce 1914. V letech 1924, 1929 a 1974 byla po nejasném výsledku voleb vždy stanovena menšinová labouristická vláda, která v prvním případě vydržela tři čtvrtě roku do října 1924, ve druhém trvala tři roky do srpna 1931 a ve třetím případě v roce 1974 vydržela osm měsíců. V roce 1976 ztratili labouristé většinu, takže na období let 1977-1978 Jim Callaghan uzavřel dohodu s liberály. Jednalo se o tzv. *Lib-Lab pact*³⁵, kdy liberálové nebyli součástí vlády, ale pouze se zavázali podpořit labouristy v případě hlasování o důvěře. To se projevilo v neefektivní politice, která nedokázala řešit hospodářské a sociální problémy té doby a zkompromitovala labouristy na dlouho dobu. Ztráty většiny v dubnu 1997 pro konzervativce víceméně nebyla podstatnou, protože na květen byly vyhlášeny nové volby, takže se nijak neprojevila na fungování vlády, ale byla jistou předzvěstí neudržitelného propadu popularity [Hazzel; Paun (ed.) 2009: 18-19; Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 7, 10-11].

Koaliční vlády jsou méně typické a ustanovené byly pouze čtyřikrát a z toho ve třech případech za zvláštních situací - obou světových válek, kdy byla vnímána potřeba národní jednoty (1915, 1940) a v důsledku finanční krize (1931) [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 11]. Poslední současná koalice konzervativců s liberály (2010) je tedy ve své podstatě precedentem.

Někteří autoři³⁶ poukazují na možnou inspiraci řešení HP pro Westminster v lokální úrovni a v autonomních parlamentech Skotska a Walesu, kde se situace *No overall control* vyskytuje častěji. Trend ukazuje, že za posledních třicet let se zdvojnásobil počet zastupitelství bez většiny (*hung councils*). K roku 2009 to bylo přibližně 120 zastupitelstev (30%) [Blick, Wilks-Hegg 2010: 4].

V případě regionálních parlamentů je HP pravděpodobnější než jednobarevná většina. Je to dáno tím, že se zde využívá smíšený volební systém *additional member system* (AMS), který dokáže korigovat disproporci na rozdíl od FPTP. To má vliv i na tamější politické systémy, které jsou vícestranické, a proto se zde menšinové a koaliční vlády vyskytují častěji.

³⁵ blíže viz [Hazzal, Paun (ed.) 2009: 20 – 25]

³⁶ [Blick, Wilks-Hegg 2010: 4]; [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 63]; [Hazzel, Paun (ed.) 2009: 65]

Tab 2. Regionální vlády ve Skotsku a Walesu**Skotsko**

období	Politická strana	Vláda
1999 - 2003	Labour – Liberal Democrats	Koalice většinová
2003 - 2007	Labour – Liberal Democrats	Koalice většinová
2007 - 2011	Scottish National Party	Menšinová jednobarevná
2011 – souč.	Scottish National Party	Většinová jednobarevná

Wales

období	Politická strana	Vláda
1999 - 2000	Labour Party	Menšinová jednobarevná
2000 - 2003	Labour - Liberal	Koalice většinová
2003 - 2005	Labour	Většinová jednobarevná
2005 - 2007	Labour	Menšinová jednobarevná
2007 - 2011	Labour – Plaid Cymru	Koalice většinová
2011 – souč.	Labour	Menšinová jednobarevná

Ben Seyd [2004: 23] dodává, že „... *Koalice v menších oblastech se můžou více spoléhat na osobní kontakty a neformální postupy, než ty ve větších zemích. Koalice v Edinburgu a Cardiffu nastavily základní rámec pro jakoukoliv koalici v Londýně, avšak pro Whitehall a Westminster by její uvedení do praxe bylo podstatně těžší.*“

3.3.2 Austrálie

Na federální úrovni se *hung parliament* vyskytl v rámci ustáleného stranického systému pouze dvakrát, a to v letech 1940 - 1943 a 2010 - 2013. V případě státních parlamentů je častější, od roku 1989 se vyskytl minimálně jedenkrát v každém státě a teritoriu.

První federální parlament bez většiny byl výsledkem voleb ze dne 21. září 1940. Do dolní komory se tehdy volilo 75 reprezentantů, z toho 36 jich získala ALP, dalších 36 Koalice a tři byli nezávislí. Předchozí Menziesova vláda Koalice získala od dvou nezávislých MPs, Alexandra Wilsona a Arthura Colese, podporu, takže mohla zůstat v úřadě. Podpora jí vydržela pouze do 3. října 1941, kdy došlo při hlasování o rozpočtu k odklonu nezávislých k Labour Party, takže tehdejší Faddenova³⁷ vláda Koalice ztratila

³⁷ Menzies byl v Británii, kde řešil válečnou situaci s Churchillovým kabinetem. Fadden jako *Deputy Prime Minister* ho v době nepřítomnosti zastupoval.

důvěru. Místo ní nastoupila labouristická vláda v čele s Curtinem, která vydržela až do dalších voleb 21. srpna 1943. V nich Curtin obhájil svůj post a získal většinu v parlamentu.

Zvláštní situace nastala z voleb 9. prosince 1961, kdy došlo k přesnému rozdělení reprezentace sněmovny na polovinu, z celkového počtu 124 jich bylo 62 labouristů a 62 členů za Koalici. Situace však nevedla k *hung parliamentu*, protože dva labourističtí poslanci zvoleni za NT a ACT neměli plnohodnotný mandát, mohli hlasovat pouze v zákonech týkajících se přímo jejich teritorií, takže vznikla vláda Koalice, která i po „odečtení“ Speakera měla těsnou většinu s 61 mandáty. [Horne: 2010]

Výsledkem druhého případu federální sněmovny s *No overall control* se až po sedmdesáti letech fungování vlád s většinami stala menšinová labouristická vláda Julie Gillardové, která vzešla na základě voleb z 21. srpna 2010.

4. Příčiny hung parlamentu ve Velké Británii po volbách 2010

4.1. Dlouhodobé změny v chování voličů

O možnosti vzniku HP v britském prostředí se vědělo již před volbami z roku 2010, kdy na základě fungování volebního systému se dalo odvodit, že získání jednobarevné většinové vlády bude méně pravděpodobné, a proto odborná literatura na toto téma vznikala již s předstihem několika let (např. *No overall control?* (2008), *Making minority government work* (2009) a další). Právě fungování volebního systému a jeho relevance v britském prostředí vede k odborné diskuzi nad jeho možnou změnou. O této problematice hovoří např. Abramson a kol. [2013], Blick a Wilks-Heeg [2010]; Curtice [2010]; Kelly [2011] a Margetts [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008].

Jako důkazy dlouhodobější změny ve volebním trendu, která snižuje pravděpodobnost jednobarevné většiny, jsou uváděny následující příčiny: trend klesající podpory pro dvě hlavní strany; nárůst podpory a reprezentace třetích stran; změna převodu hlasů na mandáty způsobena volebním systémem v souvislosti s počtem

*marginal seats*³⁸ a volební sklon mezi dvěma hlavními stranami (*bias*) [Blick a Wilks-Heeg 2010; Brazier, Kalitowski (ed.) 2008; Curtice 2010].

4.1.1. Trend klesající podpory pro dvě hlavní strany

Stranický systém vykazuje od 70. let dlouhodobý pokles podpory dvou hlavních stran. V 50. letech, kdy se dá hovořit o čistém bipartismu, se podíl hlasů pro dvě hlavní strany pohyboval mezi 96,8 – 93,2 %. Zlom nastal v roce 1974, kdy čtvrtina hlasů připadla třetím stranám z toho pětina liberálům. Pro volby 2010 byl podíl hlasů pro dvě hlavní strany (65,1 %) nejmenší za celou dobu ustáleného stranického systému od roku 1922.³⁹ Liberální demokraté dosáhli jejich druhého nejvyššího zisku 23 % a ostatní strany dosáhly rekordních 11,9 % [Curtice 2011: 626 – 627]. Viz přílohy č. 1 a 2.

K dlouhodobému poklesu dvou hlavních stran dochází od druhé světové války, kdy postupem času se proměnilo chování voličů na základě sociálních a ekonomických změn v západních společnostech. Oproti dřívějšímu se post-materiální (resp. post moderní) společnost na základě absence války, fyzické i ekonomické bezpečnosti, vyšší míře vzdělání, nárůstu občanských práv, geografické i sociální mobility a celkové proměně více pluralizovala, takže začala opouštět tradiční ekonomické i ideologické přístupy politických stran. Došlo tedy ke snížení stranické loajality voličů (*partisan dealignment*), nárůstu voličské volatilitě, která přinesla větší míru fluktuace mezi jednotlivými stranami. Politické strany tyto změny reflektovaly. Došlo k rozvolnění jejich vyhraněnosti, tak aby zaujaly i onu nově vzniklou voličskou masu (nová střední vrstva), která se neidentifikovala ani z ekonomického hlediska podle třídní příslušnosti (= *class dealignment*) ani na základě dříve platných cleavages (náboženství nebo zemědělství). S touto proměnou se navzájem k sobě strany více přiblížily, jejich centristický posun umožnil zaujmout větší masu voličů. Některé strany se naopak tematicky vyhranily např. jako ekologické nebo nacionální strany. [Crewe; Denver (ed.) 1989: 5; Mair et al. 2004].

³⁸ *Marginal seats* jsou křesla získaná o několik málo hlasů. Boj o ně probíhá v soutěživých resp. těsných obvodech.

³⁹ Od roku 1922 první volby s irskou participací a Labour Party nahrazuje liberály jako hlavní opozice ke konzervativcům [Curtice 2011: 626].

Proč tedy dochází k poklesu podpory dvou hlavních stran a nárůstu stran třetích? Nejprve je potřeba se podívat z dlouhodobého hlediska na stranickou loajalitu voličů a poté zjistit jak se dostávají třetí strany do Westminsteru.

Stranická loajalita voličů

Vysvětlit voličskou nespokojenost s tradičními stranami, politickými institucemi a celkově politikou jako takovou, lze skrze snižující se volební účast; tendenci volit jiné než hlavní strany; z poklesu členů politických stran a z odpovědí výzkumů volebního chování.

Volební účast za poslední dekádu je na velice nízké úrovni. V roce 2005 se dostala na rekordně nejnižších 61.1 %. V roce 2010 se sice o několik málo procent zvýšila, dost možná kvůli nespokojenosti z předchozího období,⁴⁰ přesto to vypovídá o nezájmu některých voličů podílet se na výběru vlády. Takto snížený počet voličů se z dlouhodobého trendu stále více přiklání k jiným než dvěma hlavním stranám (viz příloha č. 5) a dochází tedy k nárůstu stran třetích (viz příloha č. 3) [Allen, Bartle (ed.) 2011: 121 -122].

Pokles počtu členů evropských politických stran od 70. let 20. století souvisí se změnou společnosti, kdy vlivem nových sociálních hnutí z 60. let došlo k přechodu z politických stran do zájmových skupin a občanských iniciativ [Jarmara 2011: 141]. Dříve masové členství (v 50. letech konzervativci měli přes 3 miliony členů, labouristé 1 milion) se dnes pohybuje v řádech tisíců (Konz. 250 000, Lab. 166 000, Lib Dem 60 000) [Allen, Bartle (ed.) 2011: 123].

Nejlépe lze vypořádat pokles stranické identifikace skrze výzkumy chování voličů. V roce 2010 označilo stranickou identifikaci za „velmi silnou“ pouhých 11% (v roce 1964 to bylo 45 %) a je i patrný nárůst odpovědí „bez identifikace“ z 5 na 19 % [Allen, Bartle (ed.) 2011: 124]. (viz příloha č. 6)

4.1.2. Nárůst podpory a reprezentace třetích stran

Jak je zřejmé, pokles podpory dvou hlavních stran a nárůst stran třetích jsou jako spojené nádoby. Poslední troje volby přinesly 80 – 90 poslanců z třetích stran, což není zanedbatelné pro fungování ve Sněmovně a zvyšuje to pravděpodobnost *hung parliamentu* [Curtice 2011: 629]. Viz příloha č. 3

⁴⁰ Blíže viz kap. 4.2. Krátkodobé vlivy na chování voličů před volbami 2010.

Právě *hung parliament* dává obrovský potenciál těmto stranám, než kdyby docházelo k jasným většinovým vítězstvím. Vyvážený počet poslanců dvou hlavních stran resp. nedostatečné vítězství jedné z nich vede k udělení silného – potenciálně vládního mandátů, který jim z hlediska veřejné podpory nenáleží [Kelly 2011: 47]. Malé strany se tak stávají „jazýčkem na vahách“. Volby 2010 jsou toho důkazem.

Britský politický systém je ze své povahy pro třetí strany velice nehostinný. Jak je tedy možné, že z dlouhodobého hlediska dochází k nárůstu těchto třetích stran v parlamentu?

Základem úspěchu třetích stran je zisk dostatečného počtu voličů, aby došlo k překročení prahové hodnoty⁴¹ uložené volebním systémem. Nejlépe k tomu dochází, když (a) je velký nárůst voličů, (b) kteří jsou „novou klientelou“ ve smyslu jejich sociálního postavení nebo jejich postojů, (c) když dochází k aktivaci již existujících skupin (sociálních nebo názorových) a (d) když dochází k poklesu loajality zavedených stran [Berrington 1985: 449].

Dobrou příležitostí pro třetí strany se stávají různé sociální nebo ústavní změny a existence nových názorových hnutí. V polovině 70. let minulého století k těmto příležitostem došlo. Např. v roce 1974 radikálně narostlo zastoupení regionálních stran z 5 na 21 popř. 26 (v říjnu). Nešlo o expanzi nacionalismu, ten tu byl již dříve, šlo o částečnou aktivizaci národních skupin a především o využití poklesu dvou hlavních stran [Berrington 1985: 455]. Podobně SDP odtržená od Labour Party se v roce 1983 spojila s liberály, takže jako Alliance se mohla opřít o společný elektorát a získat tak od předchozího roku o 12 poslanců víc. [Berrington 1985: 453-4].

O narůstající voličské podpoře třetích stran není pochyb. Duvergerův psychologický účinek volebního systému FPTP v odrazování voličů třetích stran byl v případě voleb 2010 nejnižší vzhledem k jejich dosavadnímu nejvyššímu zisku 34,9 % hlasů [Curtice 2011: 627]. Voličská kuráž dát hlas menším stranám se ale plně neprojeví v převodu hlasů na mandáty.⁴² Na základě geografického rozložení elektorátu menších stran dochází k disproporcionalitě.⁴³ Příčinou je silná koncentrace podpory v některých volebních obvodech, tudíž dochází k méně efektivní výsledné reprezentaci [Curtice 2011: 629]. V roce 2010 Liberální demokraté získali celkový podíl hlasů 23 %, ale do

⁴¹ V případě FPTP je prahovou hodnotou nejvyšší zisk v daném volebním obvodu, což není jednoduché.

⁴² Duvergerův mechanický účinek volebního systému.

⁴³ Geografie hraje významnou roli. Jak popisuje Sartori v případě koncentrace a rozptylu

počtu křesel jen 9% (57 MPs), za to konzervativci a labouristé měli o 11 % větší podíl mandátů než získaných hlasů. Přibližný počet voličů ke zvolení liberála byl 119 000, labouristy 33 000 a konzervativce 34 000 [Kelly 2011: 45]. Není divu, že tento fakt je silným argumentem pro zastávce změny současného volebního systému. Jak dokazuje výzkum [Abramson a kol. 2013] proporční systém by pro liberály byl výhodnější než FPTP nebo jimi preferovaný *alternative vote*.

4.1.3. Převod hlasů na mandáty a počet *marginal seats*

Jedním účinkem FPTP je zisk „bonusových“ křesel pro vítěznou stranu, který zajišťuje, aby vítězná strana měla náskok nad stranou druhou a tudíž jistou většinu ve sněmovně k vytvoření vlády. Tento účinek FPTP pro převod hlasů na křesla vysvětloval tzv. „kubistický zákon“ (*cube law*), kde platí vztah $A:B = A^3:B^3$. Podíl hlasů mezi dvěma stranami je $A:B$, který je roven vztahu $A^3:B^3$ odpovídající počtu získaných mandátů. To znamená, že v 600 členné sněmovně, při 1% změně hlasů mezi dvěma stranami dojde k získání 18 mandátů pro vítěznou stranu. Tento mechanismus dobře fungoval mezi lety 1931 – 1970, poté došlo ke snižování počtu takto získaných mandátů a zákon se stal spíše statistickou výjimkou. [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 8-9]. Neplatnost zákona vysvětlili statistici Maurice Kendall a Alan Stuart na základě počtu soutěživých a nesoutěživých obvodů mezi dvěma hlavními stranami. Došli k závěru, že zisk těchto *marginal seats* klesá se ztrátou soutěživých obvodů a nárůstem počtu *MPs* třetích stran, tudíž dochází k vyšší pravděpodobnosti hung parlamentu. Volby 2010 tento trend potvrdily, byl zaznamenán druhý nejnižší zisk těchto křesel od roku 1955 [Curtice 2011: 629 – 632].

Právě zvětšující se propast mezi jasnou většinou na jedné straně a jasnou většinou na druhé straně mezi hlavními stranami přispívá k výskytu hung parlamentu. Podle výpočtů Rallingse a Thrashera je tento rozdíl 6%. Dříve od 1945 tomu bylo pouze jedenkrát, a v necelé polovině případů se rozdíl pohyboval pod 5% [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 8; 10].

4.1.4. Volební sklon mezi dvěma hlavními stranami

Navzdory nárůstu reprezentace třetí strany a poklesu počtu *marginal seats* může dojít k absolutní většině, pokud bude mít jedna strana výrazný náskok. V případě pokud půjde o těsné vítězství, ve výhodě bude Labour Party, protože od devadesátých let

volební systém vykazuje pro-labouristický sklon (*bias*). To znamená, že pro stejné procento hlasů získají labouristé více křesel než konzervativci. Příkladem mohou být poslední dvoje volby, kdy v roce 2005 měla Labour Party o 3% hlasů více než konzervativci a získala o 66 křesel více a měla tak zajištěnou absolutní většinu. Naopak v roce 2010 konzervativci vedli o 7% hlasů a získali o pouhých 48 mandátů více, které k jednobarevné vládě nestačily. Viz příloha č. 4

Existuje celá řada možných důvodů proč FPTP vykazuje tuto výhodu. Mezi dva nejvíce zjevné zdroje sklonu patří za prvé, že jedna strana k získání mandátu má více voličů než strana druhá a za druhé, že jedna strana má efektivněji distribuované hlasy, takže v daném volebním obvodu vyhrává s relativně malou většinou [Curtice 2011: 632 - 633]. Oba tyto předpoklady má na své straně Labour Party. Navzdory změnám hranic volebních obvodů od roku 2005, kdy došlo k redukci jimi získaných křesel nad ostatními stranami z původních 64 jen na 30 až 40, je strana stále ve výhodě. [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 2].

V roce 2010 byla průměrná účast pro získání křesla pro labouristy 61,1 %, zato pro konzervativce byla o 7 % vyšší (68,4 %) [Curtice 2011: 635]. Geddes a Tonge [2010: 281] podotýkají: „*Spojené království již nemůže být chápáno jako dvoustranický systém. Sklon volebního systému činí jednobarevnou vládu méně pravděpodobnou především pro Konzervativní stranu.*“

Právě volební sklon proti konzervativcům je jedním z argumentů k dalším změnám ve volební geografii nebo celého volebního systému. John Curtice [2011: 637] tvrdí, že změny ve volební geografii nebo snížení celkového počtu MPs by odstranily jen některé nevýhody pro konzervativce, ale nesnížily by pravděpodobnost vzniku dalšího hung parlamentu.

4.2. Krátkodobé vlivy na chování voličů před volbami 2010

4.2.1. Předchozí vládní období 2005 – 2010

Vládní strana

Třetí vládní období Labour Party potvrdilo, že úspěšná Blairova politika z 90. let je již ideologicky a politicky vyčerpaná. Na tomto faktu bohužel nic nezměnilo ani mocenské střídání leaderů v červnu 2007. Gordon Brown, uznávaný ministr financí, měl

být novou příležitostí pro určení jasného směru labouristické politiky, která by byla levostředová, ideologicky původnější než Blairova středová až pravostředová tendence. Tento předpoklad nenaplnil. Za prvé nebyl schopen nabídnout něco nového, protože zdědil původní vládní program a jako letitý spolutvůrce „New Labour“ se neodpoutal od této politiky, jak někteří očekávali, a za druhé od začátku se potýkal s řadou nepříjemností, které mu nepřidaly na popularitě např.: výdaje za neuskutečněné předčasné volby; aféra kolem Northern Rock bank a ztracené bankovní údaje 20 milionů lidí; podvodné financování strany a finanční rozhodnutí z dob, kdy byl ministrem. Situaci ztížila hospodářská krize, která uvrhla od druhé čtvrtiny 2008 ekonomiku do recese a otřásla bankovním sektorem.⁴⁴ Pro Browna se ale stala příležitostí jak napravit svoji reputaci a coby schopný ekonom přišel s oživením světového hospodářství, které představil na mimořádném zasedání G 20. Právě řešení zhoršené ekonomiky mělo znovuzískat voličskou důvěru, ale v oblasti domácí a zahraniční politiky se projevilo ono zmiňované vyčerpání a neschopnost nově reagovat na nastalé situace [Allen, Bartle (ed.) 2011:1–15].

Neefektivní politika měla za následek vnitřní štěpení strany projevující se kritikou a nárůstem rebelů z vlastních řad. Od roku 2006 strana začala ztrácet v doplňujících volbách. Ve velšském shromáždění (2007) se musela vyrovnat s koaliční vládou spolu s Plaid Cymru (propad byl 8,6%) a ve Skotsku je nahradila menšinová vláda SNP v čele s Alexem Salmondem. V roce 2008 ztratili post starosty Londýna. Zvítězil zde konzervativce Boris Johnson. Neúspěch se jim nevyhnul ani v lokálních volbách, v květnu 2008 přišli o 334 křesel a o kontrolu nad devíti zastupitelstvy. Propadli se tak až na třetí pozici za konzervativce a liberální demokraty. Obdobně tomu bylo i ve volbách do Evropského parlamentu, kde byli poraženi Konzervativní stranou (27,7 %) a UKIP (16,5 %) [Allen, Bartle (ed.) 2011: 26 – 28].

Politické skandály

Brownově vládě se nevyhnula řada politických skandálů, které očernily Labour Party v očích voličů. Ať už šlo o dvě aféry s financováním strany, příspěvky pod různými jmény od sponzora Davida Abrahamse; tajné půjčky od sponzorů, kteří byli vzápětí navrhnuti za stranu do Sněmovny lordů v roce 2006, nebo o vztah některých politiků k lobbistům, kteří byli ochotni za peníze změnit legislativu a využít svých

⁴⁴ HDP, inflace a nezaměstnanost viz přílohy č. 7 a 8.

konexí. Nejcitelnější skandál z dubna 2009 byl z řady Brownových blízkých spolupracovníků, kdy Damian McBride poslal z pracovního emailu falešné pomluvy o soukromých životech některých konzervativních politiků.

Kapitola sama pro sebe bylo odhalení tzv. *the expenses scandal* (2009), do kterého bylo zapleteno několik politiků ze všech parlamentních stran. Šlo o využívání financí z veřejných prostředků především na renovace soukromých domů a v některých případech o neplacení daní. V únoru 2010 bylo proti třem poslancům zahájeno trestní stíhání. Odejít musel i speaker Michael Martin a řada dalších politiků, někteří byli vyloučeni z volební kandidatury. Tento skandál otrásl parlamentní kulturou a opětovně narušil již tak nalomenou důvěru voličů. Nejvíce se to podepsalo právě na vládní straně, i když nebyla jediná, které se to týkalo, ale po řadě peripetií to bylo další negativum, které ji rozhodně na důvěryhodnosti nepřidalo [Allen, Bartle (ed.) 2011: 22 – 25].

Opoziční strany

Pro největší opoziční stranu, Conservative Party, bylo předchozí vládní období ve znamení postupného zisku přízně voličů. Nedá se říci, že šlo o převratný zázrak ze dne na den, ještě do roku 2007 se neuvažovalo o jejich možném vítězství. Strana po dlouhých třinácti letech v opozici se nejprve musela vyrovnat s dědictvím thatcherismu a přijít s novým moderním směrem, který by dokázal přitáhnout dostatek voličů, ale na druhou stranu, aby vycházel z tradiční politiky konzervatismu. Až s nástupem Davida Camerona, středově orientovaného politika s jasnou vizí, strana získala podporu v doplňujících volbách, na lokální úrovni i ve volbách do Evropského parlamentu. Ve volbách 2010 nebylo těžké porazit Labour Party, ale právě nedostatečný zisk křesel vedl k řešení, které v průběhu kampani nenasvědčovalo, že by bylo možné, a to koaliční vláda s Liberálními demokraty [Geddes, Tonge (ed.) 2011: 85-87].

V roce 2007 došlo k obměně ve vedení strany Liberálních demokratů a na začátku volebního roku se od nového předsedy Nicka Clegga neočekával závratný úspěch. Novinkou volební kampaně byla série televizních debat tří leaderů hlavních stran, která strmě vynesla preference liberálů do nečekaných výšin. „*Cleggmania*“ tak znamenala horkou předvolební chvíli pro ostatní strany, ale v konečném výsledku se neprojevila na volebním zisku. Povolební vyjednávání však liberálům přineslo formální koaliční partnerství, které naposledy měli během druhé světové války. [Geddes, Tonge (ed.) 2011: 108; 121 - 124]

4.2.2. Volební kampaň

Krátká volební kampaň 2010 byla v mnoha ohledech netradiční. Za prvé se zde utkali leaderi tří hlavních politických stran, kteří neměli předchozí zkušenost s vedením kampaní, a za druhé se tito kandidáti nově sešli ve třech televizních debatách. Dopad těchto debat na výsledek voleb je sice okrajový a těžko se dá říct, že byl příčinou vzniku HP, ale vzhledem k nově nastolenému trendu je jistě tato kampaň významná.⁴⁵

Někteří komentátoři předpokládali, že kampaň bude první v duchu nových médií, podobně jako při amerických prezidentských volbách 2008, ale nakonec se ukázalo, že důležitější roli hrála stará média – televize a tisk.

Televizní debaty

Po dlouhou dobu se Britové vyhýbali „střetnutí v přímém přenosu“, protože jak je známo již od „televizního vítězství“ J. F. Kennedyho, je pro kandidáty vždy riskantní, zvláště pro ty, kteří nemají moc mediálních zkušeností. Cameron jako zkušený řečník několikrát Browna v předchozím období vyzýval, aby se zúčastnil televizní debaty, ale on vždy odmítl. V případě předvolební kampaně nakonec souhlasil, protože neměl co ztratit, konzervativci totiž v průzkumech jednoznačně vedli.

Všechny tři debaty proběhly ve třech týdnech před volbami (15., 22., 29. dubna) podle stejného základního formátu, pouze se obměnila témata. Nejprve domácí politika, poté zahraniční politika a nakonec ekonomika. Od debat se očekával především boj mezi Cameronem a Brownem, takže úspěch „neviditelného Nicka“ v první debatě byl překvapující.⁴⁶ Stal se nejen silným soupeřem, ale také potenciálním koaličním partnerem.⁴⁷ Sledovanost debat byla vysoká. První vidělo 9.7 milionů, druhou 4.2 miliony a třetí 8.6 milionů diváků. Debaty byly stále médií připomínány, takže o jejich

⁴⁵ Podle Ipsos MORI většina dotázaných byla již rozhodnuta před televizní debatou. Ale na základě kampaně jako takové se rozhodovalo 43 % respondentů. V roce 2005 pouze 34 %. [Allen, Bartle (ed.) 2011: 198] Takže je na místě ji zohlednit.

⁴⁶ Od května 2009 se jeho preference pohybovaly okolo 40 %, po debatě vzrostly na 77 %. [Geddes, Tonge (ed.) 2010:109]

⁴⁷ Voliči Lib Dems během kampaně preferovali koalici s Lab z 29 % s Konz. jen 22 %. [Geddes, Tonge:122]

výsledku vědělo mnohem více voličů⁴⁸ [Allen, Bartle (ed.) 2011: 179 - 198] viz předvolební odhad výsledků včetně dopadu televizních debat (příloha č. 9).

Tisk

V některých novinách byl zaznamenán výrazný posun v preferencích ke Konzervativní straně. Labouristé na rozdíl od předchozích období se museli potýkat s útočnou kritikou. Po vypuknutí „Cleggmania“ se deníky toryů ostře pustil i do Clegga ohledně sponzorských darů, jeho „bláznivé“ imigrační politiky a jeho výroch o druhé světové válce. Některé noviny se naopak přiklonily na jeho stranu např. *The Guardian* a *The Independent* [Geddes, Tonge (ed.) 2011: 221]. S dlouhodobým poklesem prodeje novin je však diskutabilní, jaký měly vliv na rozhodování voličů. Pro politiky ale zůstaly stále významným prostorem k sebe prezentaci a případně i dobrou útočnou zbraní. Blíže k loajalitě deníků viz příloha č. 10.

4.3. Výsledky voleb⁴⁹

Výsledky voleb 2010 byly z hlediska dlouhodobého trendu průlomové. Po 36 letech se dolní sněmovna ocitla bez jednobarevné většiny (*hung parliament*). Konzervativci získali 306 křesel (47.1 %), Labour Party 258 křesel (39.7 %), Liberální demokraté 57 křesel (8.8 %), ostatní strany 27 křesel (3,8 %) a 2 křesla nezávislí kandidáti. Do počtu hlasů největší nárůst zaznamenali konzervativci o 3.8 %, celkový zisk 10,7 milionu hlasů (36 %). Z hlediska historického trendu jde o skromné číslo, dlouhodobě získávali nad 40 %.

Největší ztráty měli labouristé až o 1 milion hlasů (3.7 %), šlo o jejich druhý nejnižší celkový zisk (29 %) od roku 1918. Konzervativci dosáhli 7 % náskoku nad Labour Party, podobně tomu bylo v roce 1979 za Thatcherové, která ale na rozdíl od Camerona měla jistou většinu o 43 křesel (Cameronovi do většiny schází 21 křesel).

Liberální demokraté měli zisk 1% hlasů z předchozího období (23 % hlasů), ale ztrátu 5 křesel. Ostatní strany (5 % hlasů) získaly hlasů o 1.5 %, ale o 6 mandátů méně. Do sněmovny se nově dostala poslankyně za Green. Šest poslanců z malých stran (UUP; SDLP; Respect; HC) posty neobhájili.

⁴⁸ Velký zájem (41 %) byl především o zpravodajství. Dříve se pohyboval v průměru okolo 15%. [Allen, Bartle (ed.) 2011: 197]

⁴⁹ Podrobnější volební analýza viz *General results 2010; The UK general election 2010 In-depth*

Propadlé hlasy (*wasted vote*) označují podíl hlasů, které byly z 18,3 % uděleny navíc pro vítěze a z 52.8 % pro nevítežné kandidáty, zde byl zaznamenán nejvyšší podíl.⁵⁰ Volební účast byla o 3,7 % vyšší než v roce 2005 (65.1 %), přesto ji lze považovat za nízkou.⁵¹

Podle regionů největší porážku utrpěli labouristé v Anglii, ztratili 87 křesel (-7.4 % hlasů), ve Walesu 4 křesla (- 6.5 % hlasů), naopak ve Skotsku si polepšili o 3.1 % hlasů (zisk 1 křeslo). Konzervativní strana ve všech regionech si polepšila. V Anglii získala 91 křesel (+ 3.9 % hlasů), ve Walesu 5 křesel (+ 4.7 % hlasů) a ve Skotsku 1 křeslo (+ 0.9 % hlasů). Liberální demokraté v Anglii do hlasů získali 1.3 %, ale ztratili 4 křesla, podobně ve Walesu získali 1.7 % hlasů, ale ztratili 1 křeslo. Ve Skotsku naopak ztratili hlasy -3.7 %, které se ale neprojeví na ztrátě ani zisku křesel [Baston 2010: 13-16].

Tabulka č. 5: UK výsledky parlamentních voleb 6. 5. 2010

	Hlasy	Hlasy %	Změna 2005 %	Mandáty	Mandáty %	Změna 2005
Conservative	10,698,394	36.0	+3.8	306	47.1	+97
Labour	8,609,527	29.0	-6.2	258	39.7	-91
Lib Dem	6,836,824	23.0	+1.0	57	8.8	-5
UKIP	919,546	3.1	+0.9	0	0	0
BNP	564,331	1.9	+1.2	0	0	0
SNP	491,386	1.7	+0.1	6	0.9	0
Green	285,616	1.0	-0.1	1	0.2	+1
Sinn Fein	171,942	0.6	-0.1	5	0.8	0
DUP	168,216	0.6	-0.3	8	1.2	-1
Plaid Cymru	165,394	0.6	-0.1	3	0.5	+1
SDLP	110,970	0.4	-0.1	3	0.5	0
UCUNF	102,361	0.3	-0.1	0	0	-1
APNI	42,762	0.1	0	1	0.2	+1
Volební účast		65.1	+3.7			

pozn.: Srovnání podle výsledků 2005 upravených podle nových volebních hranic. Seznam obsahuje pouze politické strany se ziskem mandátů nebo alespoň s 100 000 hlasů. Nezapočítání 2 nezávislí kandidáti, Speaker (Buckingham) a Sylvia Hermon (nez. dříve UUP, North Down). Zdroj: [Baston 2010: 6]

⁵⁰ FPTP má tendenci plýtvat s hlasy. V průměru se pohybuje počet *wasted vote* okolo 70 %. Výsledek pro nevítežné kandidáty je běžně okolo 50 %. Výsledek z 2010 je nejvyšší, ale v normě. [Baston 2010: 35]

⁵¹ Dlouhodobý trend od 1918 vykazuje účast nad 70 %, pouze v posledních třech volbách je mezi 59.4 – 65.1 % [Baston 2010: 8].

4.4. Nová vláda

Vítězem voleb se stala jednoznačně Konzervativní strana, která do počtu hlasů a mandátů měla nejvyšší zisk, ale bohužel volební aritmetika jí nepřála většinu. Koaliční vláda mezi konzervativci a liberály se po pěti dnech vyjednávání stala schůdným konsensem, kde nad ideologickou vzdáleností stran zvítězil pragmatismus. Strany se shodly na pevně stanoveném pětiletém vládním období. Clegg například podpořil konzervativní roční limity pro přistěhovalce ze zemí mimo EU výměnou za referendum o změně volebního systému z FPTP na AV. Blíže viz *The Coalition: our programme for government*.

5. Příčiny hung parlamentu v Austrálii po volbách 2010

5.1. Dlouhodobé změny v chování voličů

5.1.1. Trend klesající podpory pro dvě hlavní strany

Trend klesající podpory pro tradiční strany je patrný ve většině západních demokracií Austrálii nevyjímaje. Zde však dochází k poměrně pomalému poklesu. Viz příloha č. 11. Příčinnou může být povinné hlasování a také častá frekvence voleb, jenž jsou zodpovědné za vysokou míru stranictví [Green 2013; Jackman 2002: 14].

Celková stranická identifikace byla až do 90. let na vysoké úrovni. Dosahovala hodnoty mírně přes 90 %. Od té doby došlo k propadu až o 10 % (1996), který byl spíše výjimkou [Jackman 2002: 14] V roce 2010 dosahovala 86 % [Bean, McAllister 2012].

Klesá i stranická identifikace s jednou z hlavních stran. Do roku 1990 byla její hodnota nad 85%, v roce 2010 klesla na 78 % [Jackman 2002: 14; Bean, McAllister 2012].

Navzdory vysoké míře stranickosti dochází k poklesu hlasování v souladu se stranictvím (*partisan dealignment*), který je způsoben poklesem síly stranictví. Podíl velmi silné stranické identifikace klesl z 34 % v roce 1979 na 19 % v 2010 [Marks 1994: 139; Jackman 2002: 14 Bean, McAllister 2012]. Viz příloha č. 12.

5.1.2. Nárůst podpory a reprezentace třetích stran

Oslabení stranické loajality voličů naznačuje, že dochází k poklesu podílu hlasů dvou hlavních stran a k nárůstu podílu hlasů menších stran např.: Australian Democrats, Green, One Nation a nezávislých kandidátů.

Je důležité mít na paměti, že volební systém výrazně omezuje projevy chování voličů. Alternativní hlasování (AV) zajišťuje, že unikající hlasy od dvou hlavních stran k menším stranám se k nim vrací ve formě preferencí, protože bez ohledu na voličovu první preferenci jsou v určitém pořadí uvedeni oba kandidáti z hlavních dvou stran. To znamená, že AV napomáhá snížit počet křesel, které by vyplynuly z oslabené loajality voličů. [Jackman 2002: 14]. Je to patrné i na nízkém zastoupení menších stran ve Sněmovně v porovnání s podílem jimi získaných hlasů. V roce 2010 získaly ostatní strany včetně nezávislých kandidátů 18.4 % hlasů, ale jen 6 mandátů. Viz přílohy č. 13 a 14.

Z dlouhodobého hlediska podíl hlasů třetích stran celkově narůstá a v průběhu let různě osciluje. Od roku 2007 došlo k výraznému nárůstu hlasů pro třetí strany, v roce 2013 se vyšplhal na své maximum 21.1 %. Viz příloha č. 13.

Dalším důvodem proč dochází k podpoře menší stran, může být rozšiřující se nabídka nových kandidátů ve federálních volbách [Green 2013]. Například Green Party (2010 zisk 11,8 % hlasů) od roku 1998 výrazně navyšuje počet členů s každým dalším volebním cyklem. Ve volbách 2001 se zvýšilo o 217,88 % ve srovnání s rokem 1998, v roce 2004 o 65,82 % a v roce 2007 o dalších 20 % [Quinn 2010].

5. 2. Krátkodobé vlivy na chování voličů před volbami 2010

5.2.1. Předchozí vládní období 2007 – 2010

Vládní strana

Labouristická vláda Kevina Rudda byla po dlouhou dobu v oblibě veřejnosti. Nejvýraznější úspěch mělo podepsání Kjótských protokolů v prosinci 2007 a omluva ukradené generaci domorodých Australanů v únoru 2008. Tyto dva výrazné kroky upozadily ostatní politická rozhodnutí, a to i ta neúspěšná (např. náklady na bydlení, počítače do škol, 2020 Ideas Summit atd.) Vláda se však neubránila kritice. Ze strany

médií jí bylo vyčítáno, že její politika je jen rétorikou a výsledky nikde. [Williams 2011: 315]. Největší zkouškou se stala finanční krize, která měla prokázat schopnost ekonomického managementu. Předchozí Howardova vláda měla z tohoto hlediska velice dobrou reputaci, takže bylo těžké dosáhnout podobného výsledku. Řešením krize se stalo rychlé poskytnutí velkých finanční injekcí, které měly zabránit ekonomickému poklesu jiných částí světa [Onselen 2010]. Tyto keynesiánské stimulační balíčky zabránily citelným dopadům finanční krize, ale nevyhnulo se zbytečnému plýtvání (např. na výstavbu nepotřebných a předražovaných školních budov). Výsledkem byl rozpočtový deficit.⁵² Dluh činil 6 % HDP. Denní půjčka byla 100 milionů dolarů [Williams 2011: 315]. Další ekonomické ukazatele viz přílohy č. 15 – 17.

Rudd, světový zastánce boje proti změnám klimatu, se v roce 2009 musel smířit s výsledkem Kodaňské konference, která byla svolána za cílem zmírnit globální oteplování skrze omezení množství skleníkových plynů. Konference nepřinesla žádné řešení a on utrpěl i „domácí“ porážku, když Senátem neprošly zákony omezující znečišťování prostředí⁵³ [Gray 2009]. Od té doby se průběžné výsledky 2PP hlasů vyrovnaly. ALP tak ztratila svůj dosavadní náskok. Také se projevil mocenský střídání v Liberal Party, Malcom Turnbull byl nahrazen Tonny Abbottem [Williams 2011: 316].

Jednoznačně největší vládní neúspěchy nasčítané právě ve volebním roce 2010 byly: neschopnost vyřešit příchod žadatelů o azyl, kteří přes pět měsíců pobývali na uprchlických lodích v australských vodách; neprosazení oné zelené legislativy na omezení ETS; uvalení 40 % daně (*Resource Super Profits Tax*) na velké těžební společnosti a nákladná 38\$ mil. kampaň na její podporu. Williams [2011: 317] uvádí, že právě tyto neúspěchy byly důvodem ke ztrátě většiny.

Na konci června došlo k odstoupení Kevina Rudda z postu premiéra a leadera Labour Party, když ztratil podporu uvnitř strany. Na jeho místo byla zvolená Julia Gillardová, politička umíněné frakce ALP. Slíbila snížení těžební daně na 22.5 %; žádnou uhlíkovou daň do roku 2013 a snažila se dohodnout se státními parlamenty na postavení azylových domů pro uprchlíky, avšak neúspěšně [Williams 2011: 317-8]. V očích voličů však dokázala získat ztracenou popularitu. V polovině července Labouristé

⁵² Z přebytku 22 bilionů \$ se dostali do 22 bilionů \$ deficitu. Obrat byl 44 bilionů dolarů za méně než rok. V letech 2009-10 se deficit prohloubil na 32 bilionů dolarů [Williams 2011: 315-6].

⁵³ Austrálie patří k největším producentům skleníkových plynů.

zvýšili na 55 % v 2PP hlasování a 57 % dotázaných chtělo Gilliardovou jako premiérkou. [Newspoll 2010a]

Politické skandály

V polovině roku 2009 rezignoval ministr obrany Joel Fitzgibbon. Stalo se tak po setkání se svým bratrem Markem Fitzgibbonem, ředitelem zdravotní pojišťovny NIB, za účelem dohodnout smlouvu o zdravotnických službách obrany. Ministr také nedokázal vysvětlit platby za cesty do Číny, které byly na jméno jeho milenky Helen Lui [Rodgers 2009].

O mnoho větším skandálem se stala tzv. *utegate*. Šlo o obvinění ze strany opozičních leaderů uvalené na Kevina Rudda a státního pokladníka Wayne Swana, kteří prý uzavřeli výhodnou smlouvu s prodejcem vozů Johnem Grantem skrze finanční pomoc z vládní agentury Ozcar, která byla určena k podpoře obchodu s motorovými vozidly. Případ byl řešen v Senátu, ten nakonec rozhodl, že emailová korespondence dokazující korupci byla falešná. Současně se při šetření případu přišlo na četné administrativní nedostatky státní pokladny [Williams 2001: 316; Rodgers 2009 a].

Ve veřejném mínění aféra neměla dopad na Kevina Rudda, 61 % dotázaných řeklo, že byl otevřený a upřímný, v nejhorším případě, že byl úsporný s pravdou. Naopak liberální leader Malcom Turnbull, jeden z iniciátorů obvinění, byl označen za nečestného a poněkud klamného z 51 %. Přes polovinu dotázaných uvedlo, že jeho cílem bylo svrhnout premiéra, přitom podle vyšetřování neexistoval jediný náznak, že by byl zapojen do psaní falešných emailů. Celkový dopad aféry na politické strany přinesl Koalici ztrátu 2 % bodů v primárním hlase na 30 %, zato u ALP vzrostl o 1 % na 44%. V 2PP Koalice snížila o 1 % na 44 % a ALP vzrostla o 1 % na 56 % [Farr; Wires 2009].

Opoziční strana

V průběhu vládního období 2007 – 2010 procházela Liberal Party značnou personální krizí, která se projevila v neschopnosti nalézt silného leadera po odstoupení Johna Howarda, který vedl vládu předchozích jedenáct let.

Ke střídání leaderů došlo třikrát. Po porážce Johna Howarda se předpokládalo, že po něm místo převezme zástupce Peter Costello. Ten však těsně před volbou odstoupil. Zvolen byl Brendan Nelson, který kvůli nízkým preferencím vydržel v úřadu necelý rok. Malcolm Turnbull ho nahradil v srpnu 2008, ale ani jeho leadership nebyl

populární. Nejvíce jeho preference propadly v souvislosti s aférou *utegate*. V prosinci 2009 byl těsnou většinou zvolen Tony Abbott, který se např. ostře vymezoval proti vládním návrhům na zavedení emisových daní [Holmes, Fernandes 2012]. Viz příloha 18.

5.2.2. Volební kampaň

Od rozpuštění Sněmovny a poloviny Senátu 17. července 2010 probíhala pětítýdenní volební kampaň do voleb 21. srpna 2010.

Byla to první kampaň od roku 1993, kde se proti sobě postavili leadeři dvou hlavních stran bez předchozích zkušeností. Možná právě nejistota a opatrnost aktérů byly příčinou „bezbarvé“ kampaně, kde bylo obtížné měřitelné, kdo se stal vítězem [Williams 2011: 314]. Tématem byl především návrat státního rozpočtu po plusových číslech, řešení azylů pro uprchlíky, těžební a uhlíková daň, podpora rodin, školství a zdravotnictví.

Slogan Gilliardové „*moving forward*“ a vypůjčené americké „*we will*“ dobře charakterizovalo odhodlání svobodné bezdětné nevěřící ženy. Snaha o autentičnost vedla k „zahození veškerých pravidel kampaně“ a odhalení „*real Julia*“ blíže viz [Williams 2011: 320]. Tony Abbott byl úplným opakem. Ženatý silně věřící katolický ultrakonzervativní politik, představitel „*direct action*“, který prosazoval hlavně podporu rodin a ostře vystupoval proti homosexuálům a ekologickým daním [Klimeš 2013].

Televizní debata

Na rozdíl od britské „televizní kampaně“ se v Austrálii spokojili s pouze jednou televizní debatou, i když v předchozích letech byly tři televizní klání běžným standardem. Tato jediná debata byla vysílána ještě před *prime time* a z původně devadesáti minut byla zkrácená na šedesát. Důvodem bylo finále soutěže o vaření *MasterChef*, od kterého se očekával 20 % nárůst sledovanosti [Bates 2010]. Komentátoři hodnotili debatu nerozhodně. Podle diváků (sledovanost 47 % voličů) však Gilliardová vyhrála nad Abbottem z 37 %, Abbott nad Gilliardovou jen z 22 % [Bean, McAllister 2012]. Druhá televizní debata se nekonala, protože Gilliardová Abbottovu nabídku nejprve odmítla, poté ji dodatečně přijala, ale o to už Abbott nestál [Williams 2011: 320].

Hodnocení kampaně

Oproti předchozím volbám se snížil zájem o předvolební kampaň na 34 % z původních 40 %. Také poklesl zájem o to, která strana zvítězí na 68 % dříve 76 %. Sledovanost kampaně skrze média byla podobná s rokem 2007. Velkou nebo nějakou pozornost měla kampaň v televizi (77 %), v novinách (62 %), v rádiu (48 %) a na internetu (29 %). [Bean, McAllister 2012].

5.3. Výsledek voleb

Po sedmdesáti letech se Sněmovna reprezentantů stala místem dvou vyrovnaných táborů. Koalice získala 72 křesel⁵⁴ a labouristé také 72 křesel. Poprvé uspěli Greens s jedním mandátem⁵⁵ a 5 nezávislých (včetně Crooka viz pozn. pod čarou). Vyrovnané 2PP pro Koalici 49.9 % a pro Labour 50.1 % dokládá, proč došlo k *hung parliamentu*. 18 křesel bylo obsazeno již z první preference [AEC 2010b]. Bylo zvoleno 36 žen (24 %).

Největší ztrátu zaznamenali labouristé v Queensland (méně o 7 křesel), New South Wales a West Australia. Naopak překvapivě získali v Tasmánii, Victorii a South Australia. Volební účast byla 93.2 % nižší o 1.6 % a byl zaznamenán od roku 1984 nejvyšší počet neplatných hlasovacích lístků (*informal ballots*) 5.6 % (předtím 1.5 %)⁵⁶ [AEC 2011].

⁵⁴ Podle tabulky z AEC je uvedeno 73 a to proto, že je započítán poslanec za The National Party of W. Australia. Tony Crook však odmítl, že by byl součástí Koalice. Jako crossbencher ji ale podpořil. [Petter 2010]

⁵⁵ Ve federálních volbách. V roce 2002 byl jeden Greens zvolen v doplňovacích volbách [Williams 2011: 313].

⁵⁶ bližší viz kompletní analýza. *Analysis of Informal Voting, House of Representatives, 2010 Federal Election* [AEC 2011]

**Tabulka č. x: Austrálie výsledky federálních voleb do Sněmovny reprezentantů
21. 8. 2010**

Strana	Hlasy	Hlasy %	Změna 2007	Mandáty	Mandáty %	Změna 2007
Coalition	5,408,630	43.6	+1.5	73	48.6	+8
Labour	4,711,363	38	-5.4	72	48.0	-11
Greens	1,458,998	11.8	+4.0	1	0.6	+1
Family First	279,330	2.3	+0.3	0	0	0
Others		4.3	-0.4	4	2.7	+2
Volební účast		93.2	-1.6			

Pozn.: Coalition zahrnuje: Liberal, LNP of Queensland, Nationals, Country Liberals (NT) zdroj: Australian Electoral Commision 2010a

Tabulka č. y: Two-party preferred vote (2PP) podle států a teritorií

State	Coalition	Labour	%swing to Coalition +/-
NSW	51.2	48.8	+4.8
Vic	44.7	55.3	-1.0
Q	55.1	44.9	+5.6
SA	46.8	53.2	-0.8
WA	56.4	43.6	+3.2
Tas	39.4	60.6	-4.4
ACT	38.3	61.7	+1.7
NT	49.3	50.7	+4.7
National	49.9	50.1	+2.6

zdroj: Australian Electoral Commision 2010c

5.4. Nová vláda

Existence nové vlády se odvíjela od 17 dnů vyjednávání mezi crossbenchers a dvěma hlavními stranami. Labouristé měli jistou podporu od Adama Bandta za Greens. Mezi ostatními probíhalo vyjednávání, při kterém ALP získala další tři poslance - Oakeshotta, Windsora a Wilkie. Nová menšinová labouristická vláda tedy získala podporu od dvou poslanců více než Koalice. Julia Gilliardová se stala první australskou premiérkou.

6. Srovnání hung parliaments v Británii a Austrálii po volbách 2010

V obou zemích je patrný pokles podpory dvou hlavních stran (*partisan dealignment*), který byl identifikován ve většině západních společnostech od 70. let 20. století. V Británii se tento trend projevuje se vzrůstající tendencí. Volby 2010 se staly případem nejnižšího podílu hlasů pro dvě hlavní strany (61,5 %). Z dlouhodobého hlediska klesá stranická lojalita voličů. Patrné je to na snižující se volební účasti, která je mírně přes 60 %. V roce 2010 oproti předchozímu roku sice narostla o necelá 4 %, ale domnívám se, že šlo spíše o reakci na předchozí vládní období než o změnu trendu. Snižuje se i stranická identifikace a členství ve stranách. Velmi silnou identifikaci uvedlo pouze 11 % voličů (v roce 1945 to bylo 45 %) a dříve masové členství (v milionech) se dnes pohybuje v řádu tisíců.

V Austrálii je také přítomný pokles dvou stran, ale oproti Británii má odlišný průběh. Za prvé k poklesu došlo opožděně a je relativně mírný. V roce 2010 byl podíl hlasů pro dvě hlavní strany 81,6 %. Za druhé stranická identifikace je na vysoké úrovni. Celkově se 86 % voličů ztotožňuje s nějakou stranou z toho 78 % s jednou z hlavních. Pokud se ale podíváme na velmi silnou identifikaci, zjistíme, že velmi silně uvedlo pouze 19 %, což není o moc odlišné od Británii. Vysvětlení odlišnosti spočívá v zavedeném povinném hlasování, které nejspíš udržuje z psychologického hlediska voliče ve stranictví, ale slabá identifikace dokazuje, že je zde přítomný *partisan dealignment*.

Hypotéza č. 1: *V Austrálii nedochází z dlouhodobého hlediska k poklesu podpory dvou hlavních stran a k nárůstu stran třetích, tudíž se to nemůže projevit na výsledné reprezentaci ve Sněmovně. Je tedy udržen dvoustranický formát.* Nepotvrzeno.

Z dlouhodobého hlediska dochází k poklesu podpory dvou hlavních stran a k nárůstu podpory třetích stran nebo nezávislých kandidátů. V roce 2010 byl jejich zisk 18,4 % hlasů, a pokud zohledním i výsledek voleb 2013, tak se zisk rekordně vyšplhal na 21,1 %. Ve výsledné reprezentaci stejně jako v Británii dochází k disproporcionalitě. Ostatní získali jen 4 % mandátů. Je to způsobeno především mechanikou volebního systému. Volič v první preferenci hlasuje srdcem pro menší stranu, ale protože musí seřadit všechny kandidáty, jeho druhá nebo další preference může napomoci ke zvolení kandidáta z jedné ze dvou hlavních stran, takže ve výsledku nedochází k tříštění hlasů

mezi více stran a tudíž je udržen dvoustranický formát. Hypotézu tedy nejde potvrdit. Dvoustranický formát je udržen, ale ne z důvodu poklesu podpory dvou hlavních stran, ale mechanikou volebního systému.

V obou případech dochází k podpoře a reprezentaci třetích stran. V Británii je tento trend silnější možná díky delšímu časovému úseku, kdy k němu dochází, takže má větší šanci se projevit. V případě podpory třetích stran již nelze souhlasit s Duvegerovým psychologickým účinkem v odrazování voličů menší stran. Volby 2010 jsou důkazem jeho nejnižšího působení. Duvergerův mechanický účinek volebního systému nadále platí a projevuje se ve snížené reprezentaci třetích stran, která ale v dlouhodobém trendu narůstá. Dochází tedy k potvrzení platnosti **hypotézy č. 4: Předpokladem FPTP je odrazování od volby třetích stran a jejich následná podreprezentace. Navzdory tomu dochází k nárůstu reprezentace třetích stran a tedy ke zvýšení pravděpodobnosti vzniku HP.** a současně **hypotézy č. 2: Dlouhodobé změny britských voličských preferencí jsou tak silné, že se postupně začínají projevovat ve výsledné reprezentaci ve Sněmovně.**

Voličskou úspěšnost třetích stran dokazuje pro ně odevzdaný podíl hlasů. V roce 2010 byl nejvyšší za celou dobu, šlo o 34.9 %. Navzdory disproporcionalitě způsobené volební geografí se strany dostávají do Sněmovny a vykazují vzestupnou tendenci s dalšími volbami. Počet poslanců z malých stran se pohybuje v rozpětí 80 – 90, což je okolo 14 % z celkové reprezentace. Zde je patrná výrazná disproporcionalita mezi hlasy a mandáty, ale pokud trend bude nadále pokračovat nebo dojde-li k institucionální změně je otázkou času za jak dlouho se jejich faktická síla projeví a nebudou se již muset spoléhat na nedostatečně vysoký zisk jiné strany, takže kdy se *hung parliament* stane běžnou součástí systému.

V souvislosti s volebním systémem dochází v Británii k diskuzi nad jeho změnou, protože tím, že došlo k *hung parliamentu*, vykazuje nevýhody jak většinového tak i proporčního systému. Většinového, že dochází k disproporcionalitě v reprezentaci výměnou za jednobarevnou vládu, která ale po volbách 2010 nenastala a proporčního, který upřednostňuje reprezentaci před jasným výsledkem, kdo bude vládnout. To znamená, že po volbách 2010 došlo k oběma neduhům – disproporcionalitě a i k povolebnímu vyjednávání o vládě. Britští odborníci si v této souvislosti všimají změn, které systém vykazuje např.: již delší dobu neplatí „kubický zákon“ v odměnění první strany v cíli; dochází ke snižování *marginal seats* z důvodu snižování počtu soutěživých obvodů, což zvyšuje pravděpodobnost HP a existence volebního sklonu znevýhodňuje

Konzervativní stranu. Lze tedy potvrdit **hypotézu č. 3:** *Vítězná Konzervativní strana byla skrze volební systém znevýhodněna, a proto nezískala většinu ve Sněmovně, tudíž v případě jejich nejvyššího volebního zisku jako celkového nejvyššího zisku v daných volbách může docházet ke vzniku HP.*

Důkazem toho jsou právě volby 2010, kdy Konzervativní strana získala o 7 % vyšší podíl hlasů než Labour Party a o pouhých 48 mandátů více, které ji nestačily na většinu ve sněmovně. V předchozích volbách 2005 Labour Party vedla o 3 % hlasů a získala 66 křesel, takže měla většinu. Je to dáno pro-labouristickým volebním sklonem (*bias*), který vykazuje od 90. let výhodu ve formě vyšší reprezentace. Způsoben je efektivnější distribucí hlasů ve volebních obvodech, kdy dochází k zisku většiny na základě nižšího počtu odevzdaných hlasů, takže se hlasy neplýtvá. V průměru je elektorát ke zvolení konzervativce o 7 % vyšší než ke zvolení labouristy. Volební systém však má v dalších volbách tendenci se napravit [Kelly 2011: 48]. V roce 2011 konzervativci k absolutní většině potřebovali 11% zisk od labouristů (*swing*), v případě další voleb, plánované na rok 2015, jim stačí získat pouze 2 % *swing*, který jim zajistí většinu ve sněmovně [Kelly 2011: 48]. Není tedy divu, že se konzervativci neuchylují ke změně volebního systému, když je v dohledné době vidina reálného zisku většiny.

V případě australského volebního systému *alternative vote* předpokládám, že *volební systém nevykazuje na rozdíl od britského anomálie, které by snižovaly vysokou pravděpodobnost dosažení jednobarevné většiny. Příčiny vzniku HP tedy budou spíše v krátkodobých nebo dlouhodobých vlivech na chování voličů.* **Hypotéza č. 5** potvrzena.

Vzhledem k tomu, že neprobíhá výrazná diskuze, která by dokládala nefunkčnost volebního systému *alternative vote* je na místě se domnívat, že tomu tak je. Systém vykazuje typické znaky většinového systému – dochází k nadreprezentaci dvou hlavních stran k zajištění jednobarevné většinové vlády. Hung parlament po volbách 2010 vznikl na základě vyrovnaného výsledku, který dokládá 2PP pro Koalici 49.9 % a pro ALP 50.1 %. Sněmovna byla symetricky rozdělena po 72 křeslel oběma stranám. V některých případech je patrný výsledek, že jedna strana získá vyšší počet hlasů, ale méně mandátů. Ve většinových systémech k tomu dochází, dáno je to obdobně jako v Británii volební geografii a počtem voličů.

Hypotéza č. 6: *V obou zkoumaných případech lze zaznamenat, že v kontextu situace tj. předchozím vládním období a volební kampani došlo k nečekaným událostem, které mohly ovlivnit chování voličů.* Potvrzeno. Krátkodobé faktory jsou v obou případech zřejmé, jejich působení se ale těžko dokazuje. Přesto jejich přítomnost mohla

vést k ovlivnění voličů. Zajímavé je, že obě země se ve sledovaných případech od sebe výrazně liší.

Vládní strana v Británii nastoupila do svého třetího vládního období politicky vyčerpaná. Nepomohlo ani mocenské střídání leaderů v první polovině období. Kombinace z části zděděné špatné politiky, finanční krize a morálních excesů uvrhlo Brownovu vládu do silné nepopularity. V Austrálii naopak ALP zahájila první volební období po jedenácti letech v opozici. Nová vláda se blýskla politickými úspěchy na začátku vládního období a zajistila si vysokou popularitu na dlouho dobu. Osudovým zlomem se stal až rok 2010, kdy došlo ke koncentraci problémů, které vedly k vnitřní krizi ve straně a Rudd, byl nahrazen Gilliardovou. Výsledek voleb 2010 se stal v Austrálii precedentem, kdy po prvním volební období vládní strana ztratila většinu.

Politické skandály v obou zemích měly odlišný dopad na image vládní strany. V Británii se kumulovaly menší aféry kolem Labour Party, takže když vypukl parlamentní „*expenses scandal*“ v očích veřejnosti jí byl nejvíce dáván za vinu navzdory účastníkům z různých politických stran. V souvislosti se skandálem rezignoval speaker Michael Martin, což jistě nalomilo důvěru v politickou kulturu, když druhý neuznávanější politický post v zemi byl takto očerněn. V Austrálii padlo obvinění ze strany opoziční leaderů přímo na premiéra Ruddy. Když se zjistilo, že důkazy prokazující korupci byly falešné, veřejnost chápala celou aféru jako nekalou snahu svrhnout premiéra, takže vládní straně to na image neubralo, naopak uškodilo to především leaderu liberální strany Malcolmu Turnbullovi, který obvinění inicioval.

Vzhledem k postavení vládních stran v obou zemích je jasné, jak byly populární strany opoziční. V Británii konzervativci představovali dobrou alternativu, které po dlouhé době v opozici, dokázala zaujmout voliče. Popularita Camerona se ve výsledném podílu získaných hlasů vyrovnala úspěchu Thatcherové v roce 1979. Zato australská liberální strana postrádala silného leadera a celkově hledala směr, jak získat ztracenou důvěru.

Britská i australská kampaň do jisté míry překvapila přístupem k televizním debatám leaderů. Britští leadeři se poprvé třikrát sešli v televizním studiu v přímém přenosu. Sledovanost byla vysoká a nová „televizní hvězda“ Nick Clegg svým výstupem výrazně zamíchal předvolebními preferencemi. Australané naopak upustili od zaběhnuté normy tří televizních debat, došlo pouze na jednu a to v dost netypickém čase a zkráceném formátu.

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku *Jaké jsou příčiny vzniku hung parlamentu?* je v obou případech odlišná.

V Británii je vlivem dlouhodobého voličského trendu patrný posun ve stranickém systému. Již dlouhou dobu vzhledem k podílu hlasů se nedá hovořit o bipartismu. Většinový volební systém udržuje jeho zdání a v případě voleb 2010 se projevila jeho neschopnost vygenerovat vítězi většinu. Na druhou stranu, pokud by se potvrdila jeho tendence se v dalších volbách napravit, mohlo by dojít na několik let k období, kdy bude jednobarevné vlády generovat. Vše se ale odvíjí od voličské podpory, která když bude mít tendenci ubírat oběma hlavním stranám a preferovat strany menší bude velmi pravděpodobné, že se *hung parlament* navrátí. Domnívám se tedy, že příčina *hung parlamentu* 2010 spočívá v dlouhodobé voličské tendenci preferovat třetí strany, která se mohla skrze volební systém projevit díky tomu, že konzervativní strana tím, že střídala Labour Party, musela získat minimálně 11 % zisk na jejich úkor (*swing*). Toto vysoké procento zisku souviselo s pro ně nevýhodným volebním sklonem, který systém vykazuje.

V Austrálii oproti tomu je dlouhodobá tendence preferovat třetí strany slabší a kolikrát jejich počet v reprezentaci osciluje. AV udržuje bipartismus, protože využívá přepočtu dalších preferencí ke korekci, která má účinek, že hlasy navrací dvěma hlavním stranám. Tyto 2PP hlasy byly v roce 2010 vyrovnané. Výsledná reprezentace tedy kopírovala jejich výsledek, proto došlo k *hung parlamentu*, který se stal spíše ojedinělou situací, než že by šlo o projev trendu.

Druhá výzkumná otázka *Proč došlo k narušení modelu alternace dvou hlavních stran stranou třetí?* je poněkud nešťastně zvolena. K narušení alternace dvou hlavních stran nedošlo, protože žádná menší strana nenahradila jednu z hlavních stran. To že se liberálové stali součástí vlády, záviselo pouze na povolebním vyjednávání, které dokázalo, že v případě potřeby se můžou stát univerzálními politickými spojenci.

ZÁVĚR

Teoretická část bakalářské práce měla přiblížit systémovou odlišnost zkoumaných zemí a vysvětlit co znamená *hung parliament* a jak je na něj nahlíženo v zemích westminsterského modelu.

Cílem analytické části bylo zjistit příčiny *hung parliaments*, které se staly současně ve Velké Británii a Austrálii po volbách 2010. Dva případy byly vybrány záměrně proto, aby ukázaly, jestli existuje společná příčina, která by vysvětlila, proč k nim došlo ve stejnou dobu ve dvou systémově podobných zemí.

Výzkum byl koncipován tak, aby se zabýval různými dlouhodobými a krátkodobými faktory, které mohly mít vliv na rozhodování voličů. Zohledněn byl i mechanismus volebního systému, jehož fungování je především v Británii dáвано do souvislosti s *hung parliamentem*. Na základě poznatků došlo k potvrzení pěti hypotéz a jedné k vyvrácení.

Srovnání dvou případů dokládá, že nelze potvrdit společnou příčinu. Oba případy byly unikátní a v mnoha ohledech odlišné. Hlavním zjištěním bylo, že obě země vykazují z dlouhodobého hlediska *partisan dealignment* a dochází k poklesu síly stranické identifikace. To má za následek, že dochází k nárůstu podpory třetích stran nebo nezávislých kandidátů. Ti jsou následně volebním systémem podreprezentováni, takže se stávají „jazýčkem na vahách“ pouze tehdy, když jako v případě Británie dojde k nedostatečně vysokému zisku vítězné strany nebo v případě Austrálie k vyrovnaným silám dvou hlavních stran. Jelikož Británie delší dobu vykazuje zvyšující se nárůst reprezentace třetích stran, který snižuje pravděpodobnost dosažení většiny jedné z hlavních, je otázkou času, kdy se *hung parliament* bude stávat častěji nebo jestli se institucionálními změnami stane přirozenou součástí systému.

V Austrálii je nárůst reprezentace třetích stran prozatím relativně nízký, ale kdyby trend nadále pokračoval, tak za několik let budou Australané tuto problematiku výrazněji pociťovat podobně jako Britové dnes. Vše se odvíjí od chování voličů a nemalou měrou to závisí i na mechanismu volebního systému.

POUŽITÁ LITERATURA

ABRAMSON, Paul R. et al. *The British general election of 2010 under different voting rules*. Electoral Studies. Volume 32, Issue 1, March 2013, 134-139 s., ISSN 0261-3794. ScienceDirect (accessed April 3, 2014).

ALLEN, Nicholas and BARTLE John (ed.). *Britain at the polls 2010*. London: SAGE 2011, pp. 280. ISBN: 978-1-84920-846-8.

BASTON, Lewis. *The UK general election 2010 In-depth. 6 May 2010. Report and Analysis*. [online]. Electoral Reform Society (ERS). Dostupné z: <http://www.electoral-reform.org.uk/publications> (accessed May 4, 2014).

BERRINGTON, Hugh. *New Parties in Britain: Why Some Live and Most Die*. International Political Science Review, October 1985; vol. 6, 4: pp. 441-461. Sage journal. (accessed May 4, 2014).

BLICK Andrew, WILKS-HEEG Stuart (2010) *Governing without majorities: Coming to terms with balanced Parliaments in UK politics*. Democratic Audit General Election Briefing, no 1, April 2010.

BRAZIER, Alex and Susanna KALITOWSKI (ed.). *No Overall Control? The impact of a 'hung parliament' on British politics*. [online]. Hansard Society, 2008, 122 s. Dostupné z: <http://www.hansardsociety.org.uk/no-overall-control/> (accessed April 3, 2014).

CREWE, Ivor; DENVER, David (ed.). *Electoral Change in Western Democracies. Patterns and Sources of Electoral Volatility*. Croom Helm London and Sydney 1989. 438 s. ISBN 0-7099-0789-3.

CURTICE, John. *So What Went Wrong with the electoral System? The 2010 Election Result and the Debate About Electoral Reform*. Parliamentary Affairs 63, no. 4 (October 2010), pp. 623-638. Political Science Complete, EBSCOhost (accessed May 14, 2013).

GEDDES, Andrew and Jonathan TONGE (ed.). *Britain votes 2010*. Oxford: Oxford Journals, Oxford University Press, in association with Hansard Society series in politics and government, 2010, xvi, 302 s. ISBN 9780199603275.

HAZELL, Robert and Akash PAUN (ed.) with Mark CHALMERS, Ben YONG and Catherine HADDON. *Hung Parliaments and the Challenges for Westminster and Whitehall*. Institute for Government, December 2009, 106 s., ISBN 978-0-9561197-3-5

Dostupné z: <http://www.instituteforgovernment.org.uk/publications/making-minority-government-work> (accessed April 3, 2014).

HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír; ŠEDO, Jakub. *Politické systémy*. Barrister&Principal, 2011, 292 s. ISBN: 978-80-87474-23-5

HORNE, Nicolas. *Hung parliaments and minority governments*. [online]. Parliament of Australia, 23. 12. 2010. Dostupné z:

http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/BN/1011/HungParliaments#_ftn30 (accessed May 2, 2014)

CHYTÍLEK, Roman. Spojené království Velké Británie a Severního Irska In: STRMISKA, Maxmilián et al. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 57-73 s. ISBN 80-7367-038-0.

CHYTILEK, Roman; ŠEDO, Jakub; LEBEDA, Tomáš; ČALOUD, Dalibor. *Volební systémy*. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál, 2009, 375 s. ISBN 978-807-3675-486.

JARMARA, Tomáš. *Evoluční přístup ke studiu politických stran: strana kartelu*. Slovak Journal of Political Sciences, Volume 11, 2011, No. 2. Dostupné z: http://spr.fsv.ucm.sk/rocnik-11/cislo-2/jarmara_studia.pdf (accessed May, 9 2014)

KELLY, Robert. *Nowhere to Run, Nowhere to Hide? The 2010 General Election and the Defence of First-past-the-post*. The Political Quarterly, Vol. 82, No. 1, January–March 2011, 42–49 s. Wiley Online Library. (accessed April 3, 2014).

LEBEDA, Tomáš. Volební systémy In: NOVÁK, Miroslav et al. *Úvod do studia politiky*. SLON, 2011, 600 – 637 s. ISBN: 978-807419-052-0.

LIJPHART, Arend. *Democracies. Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty one Countries*. New Haven: Yale University Press, 1984. ISBN 0-300-03182-3.

MACINTYRE, Stuart. *Dějiny Austrálie*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. 269 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-222-1.

MAIR, Peter; MULLER, W. and Fritz PLASSER. *Political Parties and Electoral Change: Party Responses to Electoral Markets*. SAGE, 2004, 280 s. ISBN: 0761947191

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 275 s. Studijní texty; sv. 11. ISBN 80-85850-22-2.

RHODES, Christopher; CRACKNELL, Richard and Feargal McGUINNESS. *General Results 2010* [online]. February 2011. Research papers RP10/36. Parliament UK. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/business/publications/research/briefing-papers/RP10-36/general-election-2010> (accessed May 4, 2014).

RUSSELL, Meg. *The contemporary House of Lords: Westminster bicameralism revived*. First edition. Oxford University Press, 2013. ISBN 0199671567.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Spojené království Velké Británie a Severního Irsku: devoluce-tradice-změna*. In: DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2008, s. 95-153. ISBN 978-80-245-1357-7.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Oeconomica, 2009, 290 s. ISBN 978-80-245-1516-8.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 466 s. Klasikové společenských věd. ISBN 80-7325-062-4.

SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. 2. vyd. Překlad Jana Ogrocká. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, 238 s. Studijní texty (Slon). ISBN 978-807-4190-483.

SAYD, Ben. *Coalition Governance in Scotland and Wales*. [online]. The Constitution Unit, London, May 2004, 28 s., ISBN:1 903903 30 1. Dostupné z: <http://www.ucl.ac.uk/spp/publications/unit-publications/110.pdf> (accessed April 3, 2014).

ŠANC, David. *Politický systém Austrálie*. In: ŽENÍŠEK, Marek a kol. *Commonwealth: politické systémy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 32-60 s. ISBN 978-80-7380-078-9.

PETTINGER, Tejvan. *Economic Growth UK. A-Level, economics*. [online]. 2. 1. 2014. Dostupné z: <http://www.economicshelp.org/blog/5843/economics/economic-growth-stats-2/> (accessed May, 12 2014)

WEBB, Paul. *The modern British party system* [online]. London: SAGE, 2000. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10567114> (accessed April 3, 2014).

Elektronické zdroje:

Office & Role of Speaker [online] In: Parliament UK Dostupné z: <http://www.parliament.uk/business/commons/the-speaker/the-role-of-the-speaker/role-of-the-speaker/> (accessed 7.2.2014)

Devolved Parliaments and Assemblies [online] In: www.parliament.uk Dostupné z: <http://www.parliament.uk/about/how/role/devolved/> (accessed 8.2.2014)

Devolved and reserved matters explained [online] In: Scottish parliament UK. Dostupné z: <http://www.scottish.parliament.uk/visitandlearn/25488.aspx> (accessed 9.2.2014)

The Coalition: our programme for government. HM Government. [online]. London May 2010. Dostupné: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/78977/coalition_programme_for_government.pdf (accessed May, 12 2014)

Austrálie

BATES, Stephan. *Masterchef puts Abbott and Gillard in their place in Australian TV schedules* [online]. The Guardian. 20. 7. 2010. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2010/jul/20/australia-election-debate-masterchef-clash> (accessed April 11, 2014).

BEAN, Clive; McALLISTER, Ive. *Electoral Behaviour in the 2010 Australian Federal Election* In: SIMS, M WANNA J (ed.): *JULIA 2010: The caretaker election* ANU E Press, Australia 2012 ISBN: 9781921862649 (ebook) dostupné z: <http://press.anu.edu.au/apps/bookworm/view/JULIA+2010:+The+caretaker+election/8291/Text/ch27.html> (accessed April 11, 2014).

FARR, Malcom and WIRES (2009) *Malcolm Turnbull loses credibility over Utegate affair* [online]. The Daily Telegraph. 29. June 2009. Dostupné z: <http://www.dailytelegraph.com.au/news/national/malcolm-turnbull-loses-credibility-over-utegate-affair/story-e6freuzr-1225742480168> (accessed April 11, 2014).

GRAY, Louise *Copenhagen climate summit: Australia's failure to stop pollution threatens climate change deal* [online]. The Telegraph. 2. 12. 2009. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/earth/copenhagen-climate-change-confe/6710698/Copenhagen-climate-summit-Australias-failure-to-stop-pollution-threatens-climate-change-deal.html> (accessed April 11, 2014).

- GREEN, Anthony. *Record Vote for Minor Parties at 2013 Federal Election*. [online]. ABC election. Anthony Green's election blog. 19. 11. 2013. Dostupné z: <http://blogs.abc.net.au/antonygreen/2013/11/record-vote-for-minor-parties-at-2013-federal-election.html> (accessed May 3, 2014).
- HOLMES, Brendan and Sophia FERNANDES. *2010 Federal Election: a brief history*. [online]. Australian Parliament. 6.3.2012 dostupné z: http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1112/12rp08#_Toc318798309 (accessed April 11, 2014).
- JACKMAN, Simon. *Political Parties and Electoral Behavior* [online]. In: The Cambridge Handbook of the Social Sciences in Australia. 2002. 1- 28 s. [cit. 2014-04-04] Dostupné z: <http://jackman.stanford.edu/papers/OzEncyclopedia.pdf> (accessed May 3, 2014).
- KLIMEŠ, David. *Australané si zvolili „nezvolitelného“ Tony Abbotta premiérem* [online]. E 15 MF. 10. 9. 2013. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/australane-si-zvolili-nezvolitelneho-tonyho-abbotta-premierem-1019785> (accessed April 13, 2014).
- KER, Peter. *Don't count me among Coalition, says Nat*. [online]. The Age. 26. 8. 2010. Dostupné z: <http://m.theage.com.au/federal-election/dont-count-me-among-coalition-says-nat-20100825-13s76.html> (accessed April 13, 2014).
- MARKS, Gary N. *Partisanship and the Vote in Australia: Changes over Time 1967-1990*. Political Behavior, Vol. 15, No. 2 (Jun., 1993), pp. 137-166. Jstor. (accessed May 3, 2014).
- McALLISTIER, Ian; CAMERON, Sarah. *Trends in Australia Politics Opinion: Results from the Australian Election Study 1987 – 2013*[online]. The Australian National University, 2014, 127 s. Dostupné z: <http://aes.anu.edu.au/publications/aes-trends> (accessed May 3, 2014).
- ONSELEN van Peter. *The rise and fall of Kevin Rudd* [online]. The Australian. 24. 6. 2010. Dostupné z: <http://www.theaustralian.com.au/news/the-rise-an-fall-of-kevin-rudd/story-e6frg6n6-1225883564857> (accessed April 13, 2014).
- QUINN, Tom. *The Greens a permanent third party?* [online]. ABC. 17. 8. 2010 Dostupné z: <http://www.abc.net.au/unleashed/30054.html>. (accessed May 3, 2014).

RODGERS, Emma. *Fitzgibbon resigns as Defence Minister* [online]. ABC News, 4. 6. 2009. Dostupné z: <http://www.abc.net.au/news/2009-06-04/fitzgibbon-resigns-as-defenceminister/1703822> (accessed April 13, 2014).

RODGERS, Emma (2009a) *OzCar scandal: controversy explained*. [online]. ABC News. 23. 9. 2009. Dostupné z: <http://www.abc.net.au/news/2009-06-21/ozcar-scandal-controversy-explained/1327966>

TIFFAN, Rodney. *Polls, elections and Australian political history: a primer*. [online]. Inside Story. inside.org.au. August 2010. Dostupné z: <http://inside.org.au/wp-content/uploads/2010/08/polls20101.pdf> (accessed May 3, 2014).

WILLIAMS, Paul. *House Divided: The Australian General Election of 21 August 2010*. Australian Journal of Political Science Vol. No. 2, June 2011, pp. 313-329. Political Science Complete, EBSCOhost (accessed May 14, 2013).

elektronické zdroje:

Australian Electoral Commission (AEC). *Analysis of Informal Voting, House of Representatives, 2010 Federal Election* [online] Research Report Number 12, 29 March 2011 Dostupné: http://www.aec.gov.au/About_AEC/research/paper12/files/informality-e2010.pdf (accessed April 9, 2014).

Australian Electoral Commission. 2010a. *First Preference by Party*. [online] Update 29. 9. 2010 Dostupné: <http://results.aec.gov.au/15508/website/HouseStateFirstPrefsByParty-15508-NAT.htm> (accessed April 9, 2014).

Australian Electoral Commission. 2010b. *Seats Decided on First Preferences*. [online] Update 29. 9. 2010.

Dostupné z: <http://results.aec.gov.au/15508/website/HouseSeatsDecidedOnFirstPrefs-15508-NAT.htm> (accessed April 9, 2014).

Australian Electoral Commission. 2010c. *Two Party Preferred by State*. [online] Update 29. 9. 2010. Dostupné z: <http://results.aec.gov.au/15508/website/HouseTppByState-15508.htm> (accessed April 9, 2014).

ABS, Australian Bureau of Statistics. *Australian Social Trends September 2011. Long-term unemployment* [online]. ISSN 1321-1781 Dostupné z: [http://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/subscriber.nsf/LookupAttach/4102.0Publication21.09.113/\\$File/41020_Longtermunemployment_Sep2011.pdf](http://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/subscriber.nsf/LookupAttach/4102.0Publication21.09.113/$File/41020_Longtermunemployment_Sep2011.pdf) (accessed May 12, 2014)

NEWSPOLL (2010 a). *Federal voting intension and leaders' rating*. [online]. 19. 7. 2010 Dostupné http://polling.newspoll.com.au.tmp.anchor.net.au/image_uploads/100705%20Federal%20Voting%20Intention%20&%20Leaders%20Ratings.pdf (accessed April 13, 2014).

NEWSPOLL (2010 b) *Federal voting intention and leaders' ratings + More capable of handling Australia's Economy*. [online]. 23. 8. 2010 Dostupné z: http://polling.newspoll.com.au.tmp.anchor.net.au/image_uploads/100825%20Final%20Poll.pdf (accessed April 13, 2014).

Reserve Bank of Australia. *The Australian Economy and Financial Markets* [online]. Chart Pack. May 2014. Dostupné z: <http://www.rba.gov.au/chart-pack/pdf/chart-pack.pdf> (accessed May 12, 2014)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Schéma potenciální příčin hung parlamentu

Příloha č. 1: Pokles podpory 2 hlavních stran v Británii 1955 – 2010 (tabulka)

Příloha č. 2: Procento hlasů v britských volbách 1945 - 2010 (graf)

Příloha č. 3: Nárůst reprezentace třetích stran 1955 – 2010. Hlasy v % (graf)

Příloha č. 4: Pro-labouristický volební sklon v Británii (tabulka)

Příloha č. 5: Volební účast a podíl hlasů v % pro 2 hl. strany (tabulka)

Příloha č.6: Stranická identifikace britských voličů ve volbách 1964 -2010 % (graf)

Příloha č. 7 : Británie ekonomický růst a nezaměstnanost (1979 – 2011)

Příloha č. 8: Británie inflace a ekonomický růst (1990 – 2012)

Příloha č. 9: Předvolební odhady výsledků voleb (11. 4. - 5. 5. 2010) (graf)

Příloha č.10: Redakční prohlášení a náklady celostátních britských novin (tabulka)

Příloha č. 11: Pokles podpory dvou hlavních stran v Austrálii (1980 – 2013) (graf)

Příloha č. 12: Síla stranické identifikace v Austrálii (1967 – 2013) (graf)

Příloha č. 13: Podíl hlasů pro třetí strany ve Sněmovně a Senátu 1949 – 2013 (graf)

Příloha č. 14: Složení Sněmovny, Austrálie 1980 – 2010 (tabulka)

Příloha č. 15: Růst HDP Austrálie (1993 – 2013) (graf)

Příloha č. 16: Inflace (CPI) Austrálie (1994 – 2014) (graf)

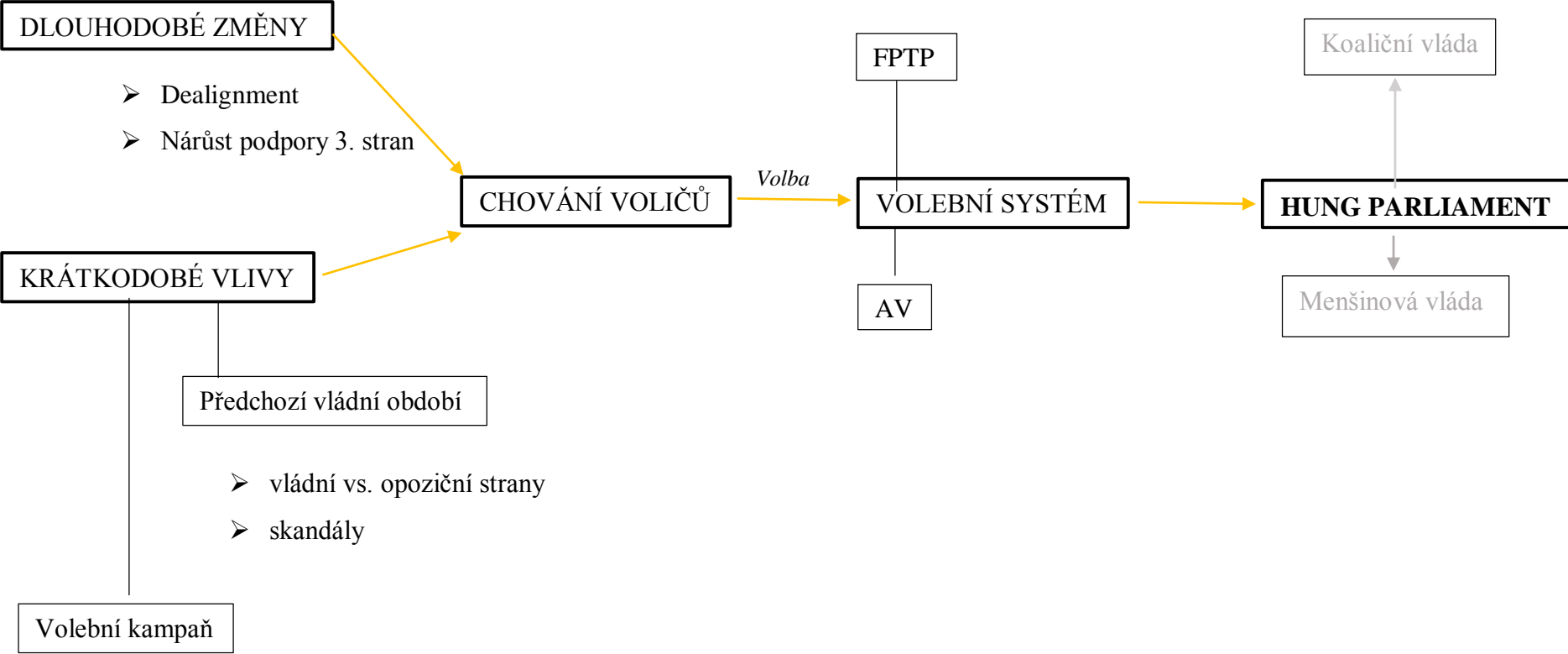
Příloha č. 17: Nezaměstnanost Austrálie (1986 – 2011) (graf)

Příloha č. 18: Odhady federálního hlasování Primary Vote 2007 – 2010 (graf)

Příloha č. 19: Předvolební odhad Primary Vote (v %) (tabulka)

Příloha č. 20: Předvolební odhad Two Party Preferred (2PP) (v %) (tabulka)

Příloha A: Schéma potenciálních příčin hung parlamentu



PŘÍLOHY

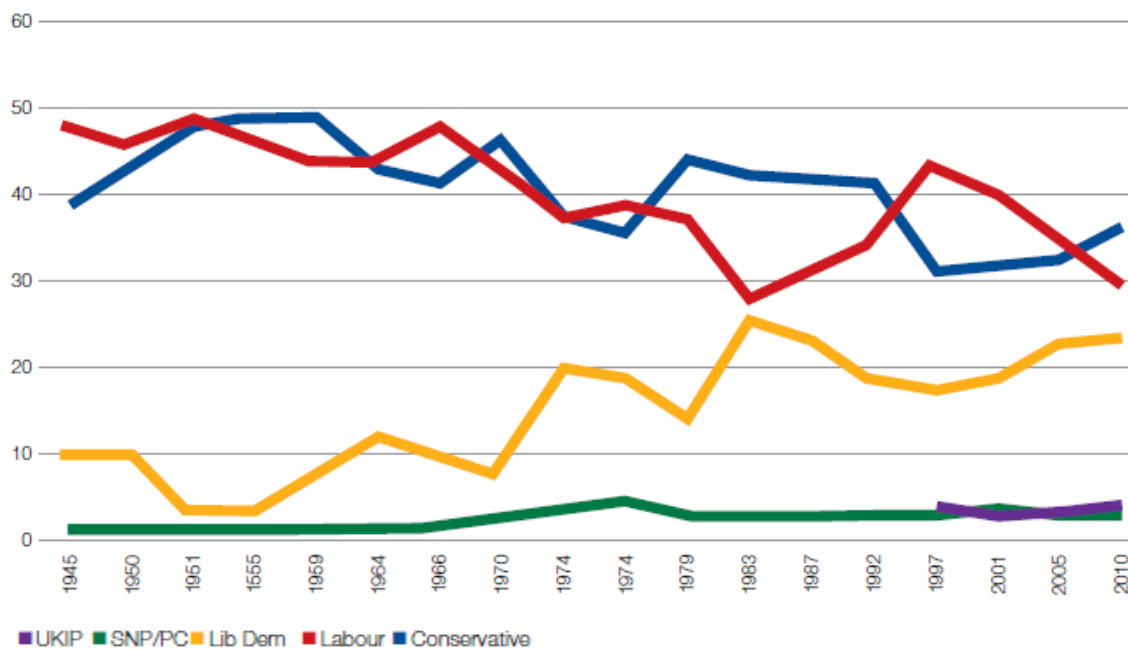
Příloha č. 1: Pokles podpory 2 hlavních stran 1955 – 2010 v Británii (tabulka)

VOLBY	Celkem MPs	Con MPs	Lab MPs	Lib D MPs	SNP PC/NI MPs	Ostatní MPs	Ne Con ani Lab
1955	630	345	277	6	2	0	8
1959	630	365	258	6	-	1	7
1964	630	304	317	9	-	-	9
1966	630	253	364	12	1	-	12
1970	630	330	288	6	5	1	12
F 74	635	297	301	14	21	2	37
O 74	635	277	319	13	26	-	39
1979	635	339	269	11	16	-	27
1983	650	397	209	23	21	-	44
1987	650	376	229	22	23	-	45
1992	651	336	271	20	24	-	44
1997	659	165	419	46	28	1	75
2001	659	166	413	52	27	1	80
2005	646	198	356	62	27	3	92
2010	650	306	258	57	27	2	86

Pozn. Do roku 1970 Ulster Unionists započítáni ke konzervativcům, od 1974 všechny irské str. v NI.

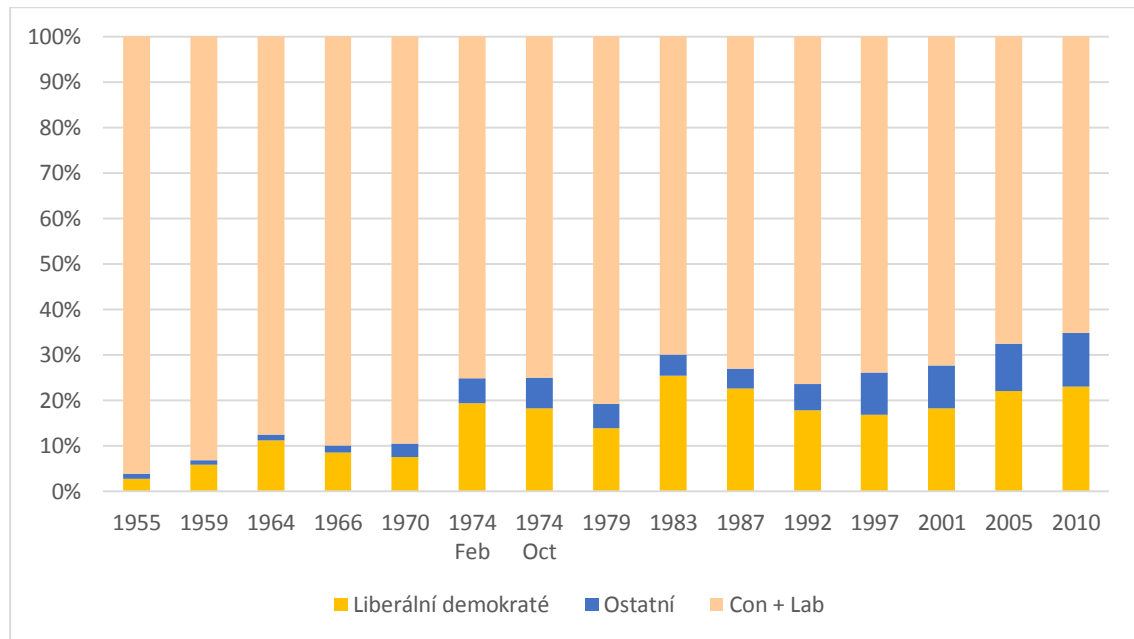
zdroj: [Brazier, Kalitowski (ed.) 2008: 8; Baston 2010: 6]

Příloha č. 2: Procento hlasů v britských volbách 1945 - 2010



zdroj: [Baston 2010: 7]

Příloha č. 3: Nárůst reprezentace třetích stran 1955 – 2010. Hlasy v %



zdroj: [Curtice 2010: 626]

Příloha č. 4: Pro-labouristický volební sklon v Británii

% Con lead required for...	2005 old boundaries	2005 new boundaries	2010
Labour overall majority	+1.1	+0.3	-2.8
Level seats	+6.5	+5.7	+3.3
Conservative overall majority	+11.9	+10.9	+11.0

zdroj: [Baston 2010: 47]

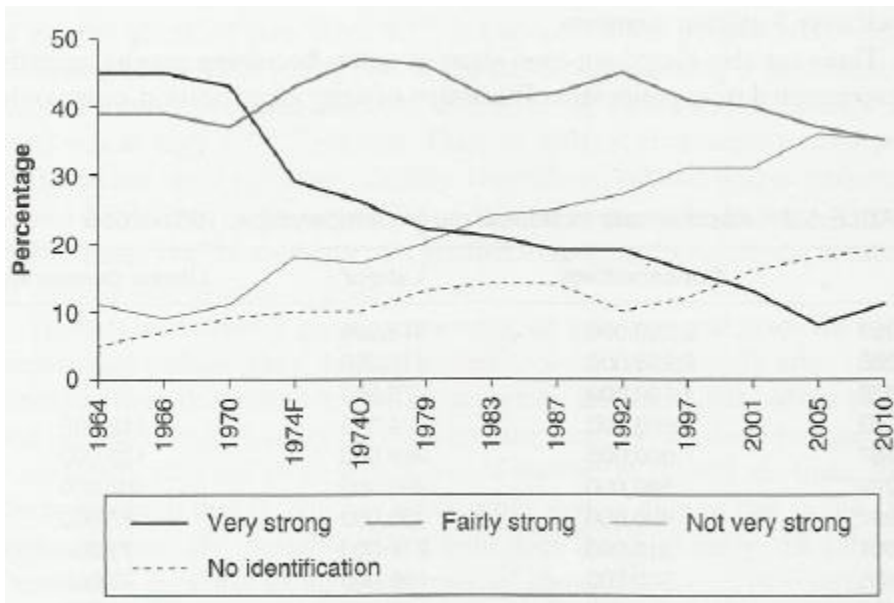
Příloha č. 5: Volební účast a podíl hlasů v % pro 2 hl. strany (tabulka)

General election	Turnout	Lab-Con % share of vote
1945	72.8	88.1
1950	83.9	89.6
1951	82.6	96.8
1955	76.8	96.1
1959	78.7	93.2
1964	77.1	87.5
1966	75.8	89.8
1970	72.0	89.4
1974 Feb	78.8	74.9
1974 Oct	72.8	75.0
1979	76.0	80.9
1983	72.7	70.0
1987	75.3	73.1
1992	77.7	76.3
1997	71.4	74.0
2001	59.4	72.4
2005	61.5	67.5
2010	65.1	65.1

Sources: House of Commons Research Papers 08/12, *Election Statistics: UK 1918–2007*, and 10/36, *General Election 2010*. Available from <http://www.parliament.uk/business/publications/research/research-papers>. Last accessed 26 August 2010.

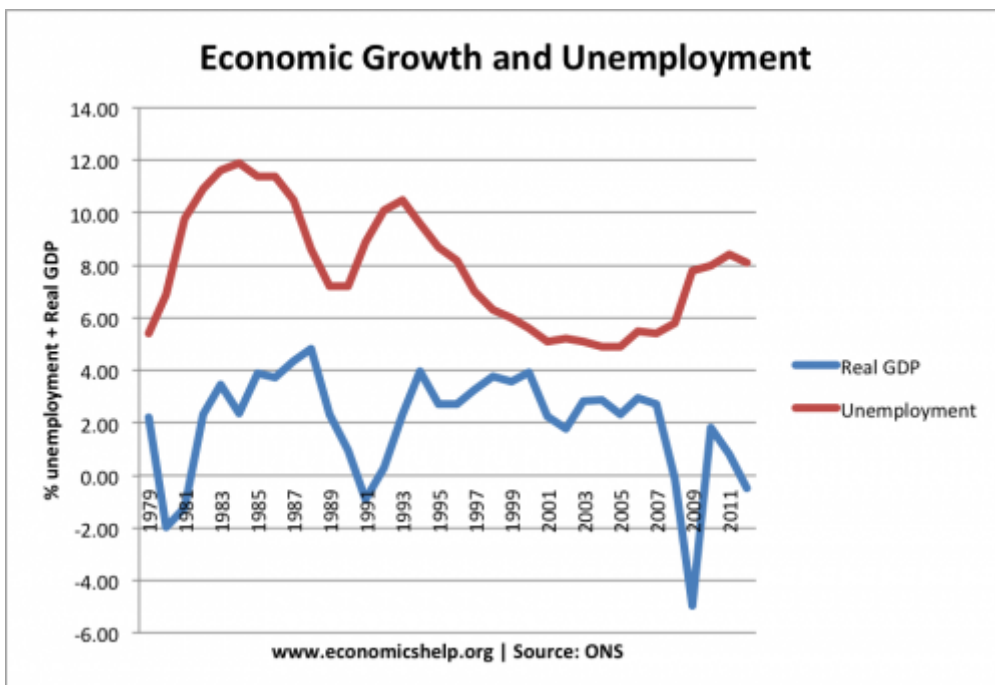
zdroj: [Allen, Bartle 2011:122]

Příloha č. 6: Stranická identifikace britských voličů ve volbách 1964 - 2010 %



zdroj: [Allen, Bartle 2011:124]

Příloha č. 7 : Ekonomický růst a nezaměstnanost v Británii (1979 – 2011)



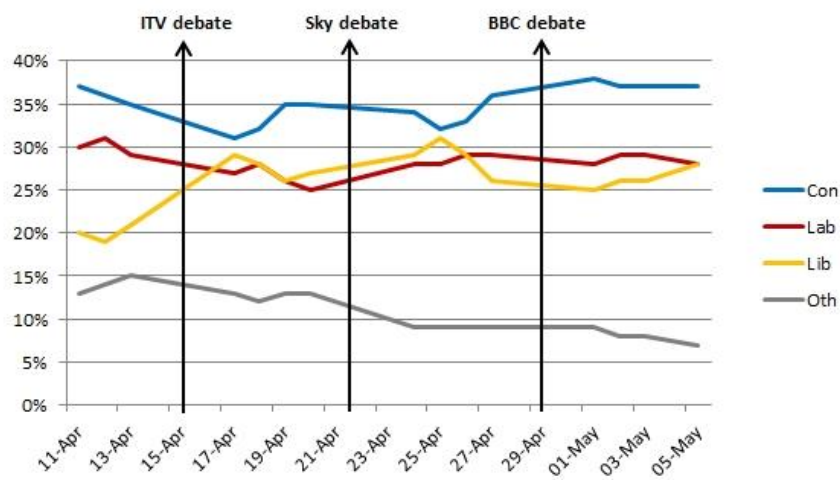
zdroj: Pettinger 2014

Příloha č. 8: Inflace a ekonomický růst v Británii (1990 – 2012)



zdroj: Pettinger 2014

Příloha č. 9: Předvolební odhady výsledků voleb (11. 4. - 5. 5. 2010)



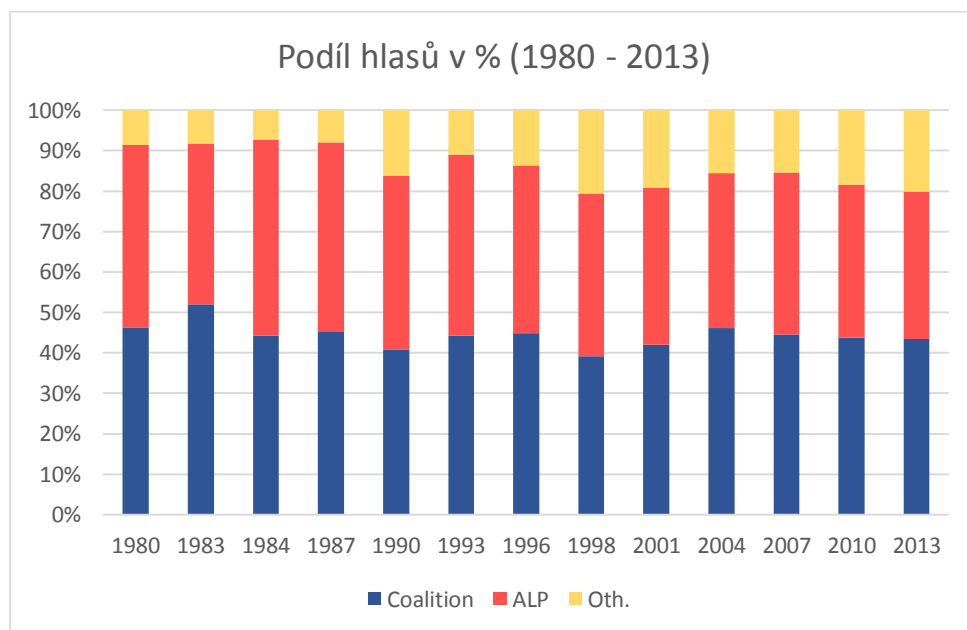
zdroj: ComRes 2010, http://en.wikipedia.org/wiki/File:ComRes_Graph_Election_2010.JPG

Příloha č. 10: Redakční prohlášení a náklady celostátních britských novin

	2010	náklad	2005	náklad
<i>The Guardian</i>	Mírně Lib Dem	0.29	Slabě Lab	0.34
<i>The Independent</i>	Mírně Lib Dem	0.19	Mírně Lib. Dem	0.23
<i>The Times</i>	Slabě Konz	0.51	Slabě Lab	0.65
<i>The Telegraph</i>	Mírně Konz	0.68	Silně Konz	0.87
<i>The Financial Times</i>	Velmi slabě Konz	0.39	Velmi slabě Lab	0.38
<i>The Daily Express</i>	Velmi silně Konz	0.67	Silně Konz.	0.87
<i>The Daily Mail</i>	Silně Konz	2.10	Silně Konz	2.30
<i>The Sun</i>	Silně Konz	3.00	Slabě Lab	3.26
<i>The Mirror/ Record</i>	Silně Lab	1.57	Silně Lab	2.29
<i>The Star</i>	Bez preference	0.82	Bez preference	0.85

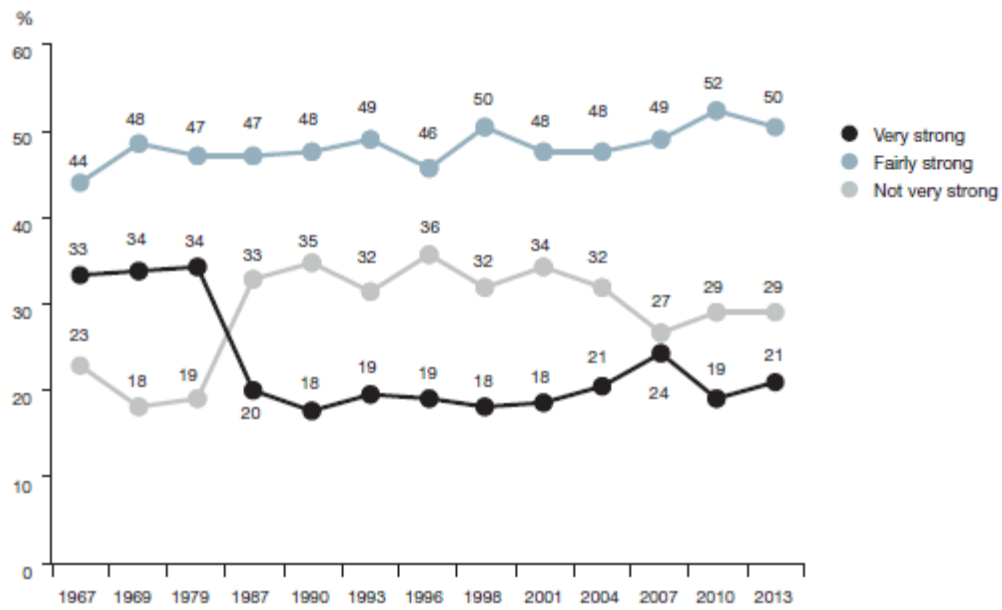
zdroj: [Geddes, Tonge (ed.) 2011: 221]

Příloha č. 11: Pokles podpory dvou hlavních stran (1980 – 2013)



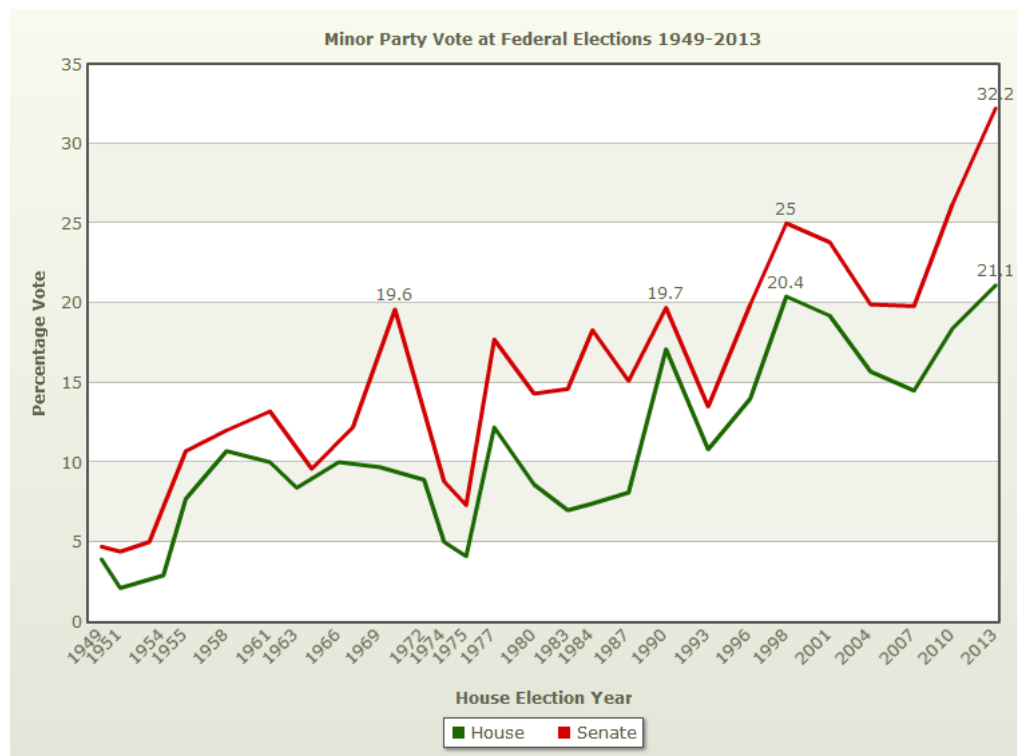
zdroj: Tiffan 2010 + doplněno AEC 2013

Příloha č. 12: Síla stranické identifikace (1967 – 2013)



zdroj: [McAllister, Cameron 2014: 18]

Příloha č. 13: Podíl hlasů pro třetí strany ve Sněmovně a Senátu 1949 – 2013

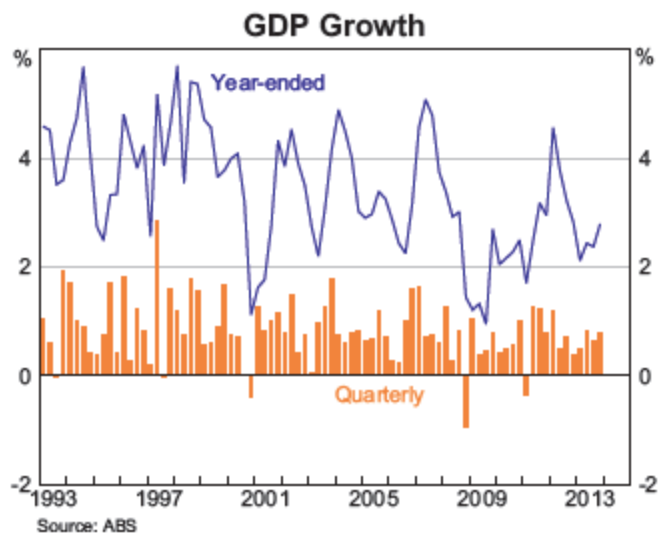


zdroj: Green 2013

Příloha č. 14: Složení Sněmovny, Austrálie 1980 – 2010 (tabulka)

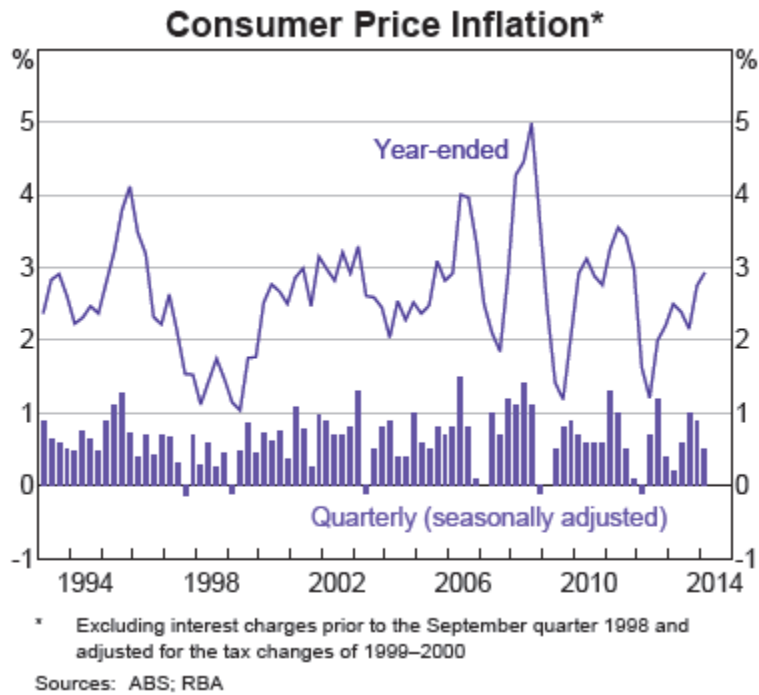
Volby	Křesla			
	Celkem MPs	ALP	L+NP	Oth.
2010	150	72	72	6
2007	150	83	65	2
2004	150	60	87	3
2001	150	65	82	3
1998	148	67	80	1
1996	148	49	94	5
1993	147	80	65	2
1990	148	78	69	1
1987	148	86	62	0
1984	148	82	66	0
1983	125	75	50	0
1980	125	51	74	0

Příloha č. 15: Růst HDP Austrálie (1993 – 2013)



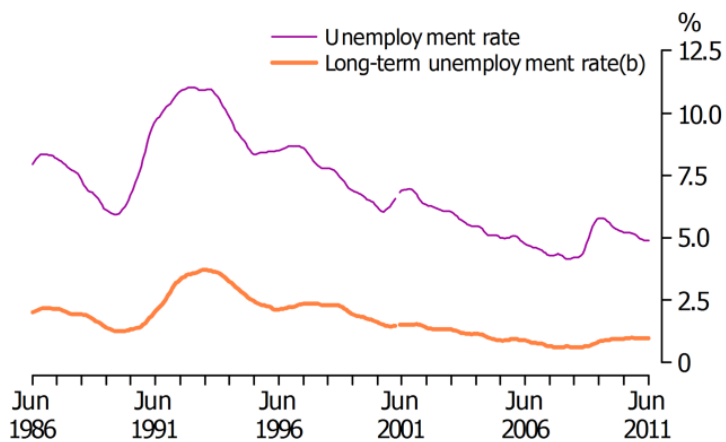
zdroj: Reserve Bank of Australia 2014

Příloha č. 16 : Inflace (CPI) Austrálie (1994 – 2014)



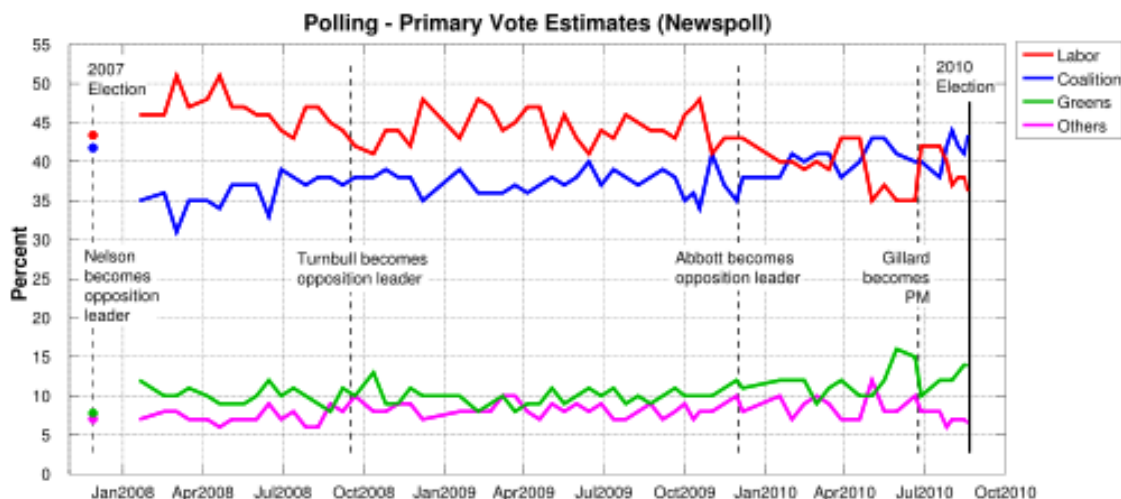
zdroj: Reserve Bank of Australia 2014

Příloha č. 17 : Nezaměstnanost Austrálie (1986 – 2011)



zdroj: ABS 2011

Příloha č. 18: Odhady federálního hlasování Primary Vote 2007 – 2010



zdroj: Fool 2010: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Australian_federal_primary_polls_2008_to_2010.svg

Příloha č. 19: Předvolební odhad Primary Vote (v %)

	Labour	Coalition	Green	Other
Election 24 November 2007	43.3	42.1	7.8	6.8
Newspoll 23-25 July 2010	40	42	12	6
Newspoll 30 July - 1 August 2010	37	44	12	7
Newspoll 6-8 August 2010	38	42	13	7
Newspoll 13-15 August 2010	38	41	14	7
Newspoll 17-19 August 2010*	36.2	43.3	13.9	6.5

+ včetně Northern Territory. Zahrnuje 2 % “nezávazné” and 0.4 % “odmítnuto”. Zdroj: Newspoll 2010b

Příloha č. 20: Předvolební odhad Two Party Preferred (2PP) (v %)

	Labour	Coalition
Election 24 November 2007	52.7	47.3
Newspoll 23-25 July 2010	52	48
Newspoll 30 July - 1 August 2010	50	50
Newspoll 6-8 August 2010	52	48
Newspoll 13-15 August 2010	52	48
Newspoll 17-19 August 2010	50.2	49.8

pozn. na základě výsledku říjnových voleb 2007, včetně Northern Territory zdroj:Newspoll 2010b